

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Вінницький навчально-науковий інститут економіки Західноукраїнського
національного університету

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ПРИЙМАК Олексій Іванович

Місьцеве оподаткування в Україні: практика та проблеми
вдосконалення

Спеціальність: 072 – фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Освітньо-професійна програма: Фінанси

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи Фвнм-21
О. І. Приймак

ВІННИЦЯ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ.....	6
1.1. Теоретичні основи місцевого оподаткування.....	6
1.2. Історичний розвиток системи місцевого оподаткування в Україні.....	14
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА І ПРОБЛЕМАТИКА МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	21
2.1. Організація справляння місцевих податків у системі місцевих фінансів.....	21
2.2. Адміністрування місцевих податів та зборів органами місцевого самоврядування.....	33
РОЗДІЛ 3. МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ: НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРУВАННЯ ТА СТЯГНЕННЯ ПОДАТКІВ.....	39
3.1. Використання міжнародного досвіду для адаптації податкових практик в умовах України.....	39
3.2. Перспективи реформування системи місцевого оподаткування в Україні в контексті євроінтеграційних процесів.....	45
ВИСНОВКИ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52

ВСТУП

Місцеве оподаткування відіграє критично важливу роль у фінансовій архітектурі держави, забезпечуючи фінансову автономію територіальних громад та слугуючи інструментом реалізації соціально-економічної політики на місцях. Проте в умовах глибоких трансформацій, спричинених воєнними діями, економічною нестабільністю та необхідністю оновлення публічного управління, система місцевих податків в Україні потребує системного перегляду та модернізації.

Сучасні реалії, пов'язані з воєнним станом, поставили перед органами влади завдання оперативного пошуку ефективних механізмів підтримки місцевих бюджетів. З огляду на суттєве падіння доходів бізнесу та зростання соціального навантаження на громади, актуальним стає впровадження інноваційних підходів до формування дохідної бази бюджетів. Особливої уваги набуває питання збалансованості між фіскальним тиском і стимулюванням економічної активності на локальному рівні. У цьому контексті місцеві податки мають трансформуватись із суто фіскального інструменту на гнучкий засіб економічної адаптації територіальних громад. Запроваджена в Україні реформа децентралізації передбачає не лише передачу повноважень на місця, а й формування сталих фінансових основ для діяльності громад. Для досягнення цієї мети необхідно поглибити реформу системи місцевого оподаткування, орієнтуючись на європейські стандарти управління, передбачені Хартією місцевого самоврядування. Удосконалення податкових механізмів дозволить громадам більш ефективно розпоряджатися власними ресурсами, нарощувати потенціал та долати наслідки воєнної деструкції.

Дослідження вітчизняних науковців, серед яких Боднарук Т., Боровик П., Дум'янчук О., Пилипенко Я., Сидоренко Р., Соцук Д., Назаркевич І., Підручняк К. та інші, зробили вагомий внесок у розвиток теоретичних і прикладних аспектів місцевого оподаткування. Проте в умовах затяжної політико-економічної кризи та воєнного конфлікту низка основних проблем,

зокрема питання зміцнення дохідної автономії громад через місцеві податки і збори, залишаються невирішеними. Це потребує подальшого наукового осмислення та розробки практичних рекомендацій.

Мета дослідження є комплексне теоретичне осмислення та емпіричний аналіз функціонування системи місцевого оподаткування в Україні, виявлення основних проблем, які обмежують ефективність цієї системи в умовах сучасних викликів, а також формулювання обґрунтованих рекомендацій щодо її трансформації та адаптації до потреб фінансової самодостатності громад.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі наукові завдання:

- проаналізувати еволюційний розвиток та теоретико-методологічні засади місцевого оподаткування;
- дослідити організаційно-правовий механізм справляння місцевих податків і зборів у контексті формування доходної частини місцевих бюджетів;
- охарактеризувати сучасну практику адміністрування місцевих податків в Україні, визначивши її сильні та слабкі сторони;
- здійснити порівняльний аналіз міжнародного досвіду місцевого оподаткування та оцінити можливості його імплементації в українській податковій системі.

Об'єктом дослідження виступає система місцевого оподаткування як невід'ємний елемент фінансового забезпечення територіальних громад.

Предметом дослідження є теоретичні основи та прикладні аспекти функціонування інституту місцевих податків і зборів в Україні, з урахуванням економічних, правових і управлінських чинників.

Дослідження ґрунтується на засадах діалектичного мислення та системного підходу, що дозволяють розглядати явища місцевого оподаткування як частину цілісної фінансово-економічної системи. У процесі аналізу застосовано комплекс наукових методів, зокрема: абстрагування і узагальнення – для формулювання концептуальних положень; індукцію і дедукцію – для формування логічних висновків; порівняння та аналогії – для

виявлення особливостей національної та зарубіжної практики; синтез – для інтеграції отриманих результатів у єдину теоретичну модель.

Теоретичну основу дослідження сформували: нормативно-правові документи: Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України, закони України з питань фінансів і місцевого самоврядування; наукові джерела: підручники, навчальні посібники, монографії, аналітичні матеріали, а також статті у фахових періодичних виданнях. Інформаційну складову становлять офіційні статистичні матеріали, надані Державною казначейською службою України та іншими уповноваженими органами.

Оригінальність і новизна роботи полягає у: авторському підході до періодизації етапів розвитку системи місцевого оподаткування в Україні; комплексному аналізі чинного механізму справляння місцевих податків і зборів; ідентифікації основних проблем і системних обмежень у сфері місцевого оподаткування; розробці обґрунтованих пропозицій щодо модернізації податкової системи з урахуванням позитивного міжнародного досвіду.

Практичне значення дослідження. У роботі запропоновано: розширити повноваження органів місцевого самоврядування у сфері адміністрування місцевих податків і зборів; запровадити механізми стимулювання податкової дисципліни на рівні територіальних громад; забезпечити умови для ефективної реалізації фіскальних функцій органами місцевої влади в контексті фінансової децентралізації.

Структура та обсяг роботи. Робота складається з: вступу, трьох розділів основної частини, висновків, списку використаних джерел (70 позицій) 5 рисунків і 5 таблиць. Загальний обсяг роботи – 57 сторінок.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ

1.1. Теоретичні основи місцевого оподаткування

Інститут місцевого оподаткування є характерною рисою переважної більшості адміністративно-територіальних одиниць у світовій практиці. Його можна розглядати не лише як фіскальний інструмент, а як складову частину економічної культури суспільства, що відіграє роль у формуванні публічної відповідальності та фінансової автономії громад. Попри це, аналіз наукових публікацій минулих років засвідчує, що теорії місцевого оподаткування приділялася порівняно незначна увага. Переважна більшість дослідників зосереджувались на загальнонаціональних податках, трактуючи місцеві податки як похідні від загальнодержавної податкової системи. У результаті теоретичне осмислення місцевого оподаткування залишалось фрагментарним, оскільки його не розглядали як окремий феномен.

Сучасний контекст фінансової децентралізації вимагає переосмислення місцевих податків як самостійного елементу фінансової системи, що має подвійний вплив: з одного боку, це джерело фінансування громад, з іншого – інструмент управління місцевим розвитком. Місцеве оподаткування відіграє стратегічну роль у формуванні соціально-економічної стабільності, сприяючи наданню суспільних благ, розвитку інфраструктури та залученню інвестицій на рівні громад. Таким чином, теоретична побудова системи місцевих податків і зборів є необхідною передумовою для формування збалансованих ринкових відносин і впровадження демократичних трансформацій, що відповідають принципам сучасного публічного управління.

Формування місцевого оподаткування у країнах із ринковою економікою є результатом тривалої еволюції податкових відносин. Воно поєднує в собі архаїчні форми фіскального стягнення та сучасні механізми адміністрування, що базуються на принципах субсидіарності та фінансової децентралізації. В

окремих країнах до складу місцевих включено навіть деякі загальнодержавні податки, за якими місцева влада має право встановлювати ставки або здійснювати адміністрування.

У міжнародній практиці всі місцеві податки умовно поділяються на чотири групи [50]:

1. Власні місцеві податки, які встановлюються і адмініструються виключно органами місцевого самоврядування. До них належать прями й непрями податки: податок на доходи фізичних і юридичних осіб, майнові, земельні, акцизи, податки на транспорт, професійні збори тощо. Найбільше фіскальне значення мають прибуткові та майнові податки.

2. Надбавки до державних податків, які спрямовуються до місцевих бюджетів. У цю групу також входять відрахування від загальнодержавних податків. Їхні розміри регламентуються центральною владою.

3. Платежі за місцеві послуги – плата за водопостачання, електроенергію, газ, паркування, зв'язок, а також видачу дозвільної документації.

4. Політико-регулювальні податки, насамперед екологічні. Хоча вони не мають значного фіскального ефекту, однак стимулюють раціональне використання природних ресурсів і підтримку екологічної рівноваги.

Ідея податку як фінансової інституції має глибоке історичне коріння. Її витоки пов'язані з уявленням про примусовий характер вилучення частини доходів чи власності на користь держави або місцевої влади. У давні часи податкові платежі сприймалися виключно як зло, що допустиме лише в умовах крайньої необхідності, коли інші джерела фінансування були вичерпані.

Згодом концепт податку зазнав суттєвих змін. Сьогодні він розглядається як багатовимірне явище – економічне, правове та соціальне водночас. Проте навіть у сучасній науці податки залишаються теоретично складними для чіткого визначення, що викликає труднощі у їх однозначному трактуванні. Часто податок фігурує як категорія, яка перетинає межі фіскального адміністрування та публічного блага.

Саме тому, у працях як вітчизняних, так і зарубіжних авторів можна

знайти численні підходи до визначення податків, що узагальнено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Визначення поняття «місцеві податки і збори»

Автор	Джерело	Визначення
А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк	Фінансово-економічний словник	Обов'язкові платежі юридичних осіб і громадян до місцевих бюджетів, які встановлюють органи місцевого самоврядування
О.П. Кириленко	Місцеві фінанси	Обов'язкові внески до місцевих бюджетів, які здійснюють платники в порядку та на умовах, визначених законами про оподаткування
В.І. Кравченко	Місцеві фінанси України	Обов'язкові платежі, які згідно із законодавством запроваджують органи місцевого самоврядування на підпорядкованій їм території та повністю зараховують до місцевих бюджетів
А.І. Крисоватий	Податковий глосарій	Обов'язкові платежі юридичних осіб і громадян до бюджетів місцевого самоврядування, які встановлюють місцеві ради
О.Д. Лазор	Місцеве управління: поняття, терміни, визначення	Обов'язкові безвідплатні платежі, які впроваджують місцеві ради відповідно до законодавства
С.В. Мочерний	Економічна енциклопедія	Податки, що надходять до місцевих бюджетів від юридичних і фізичних осіб, які отримують доходи, мають майно, продають товари і надають послуги на території адміністративної одиниці
О.Р. Романенко	Фінанси	Обов'язкові платежі, які встановлюють сільські, селищні та міські ради, справляють у межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць і зараховують до їх бюджетів

Джерело: сформовано за [12; 16; 19-22; 30]

Питання чіткого розмежування понять «податок» і «збір» є важливим для розуміння механізмів функціонування податкової системи, зокрема в частині її місцевого сегменту. Відповідно до Податкового кодексу України, обидва ці поняття мають близьку юридичну природу, однак відрізняються за умовами сплати та цільовим призначенням:

1. Податок визначається як обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що здійснюється платниками податку без прямої

компенсації з боку держави або місцевої влади;

2. Збір, натомість, є обов'язковим платежем, пов'язаним із наданням конкретної вигоди платнику, яка виникає внаслідок юридично значущих дій з боку державних органів або органів місцевого самоврядування [53].

Ці відмінності мають вагоме значення для податкового адміністрування на місцевому рівні, оскільки формують різні підходи до обґрунтування обов'язку зі сплати та впливають на юридичну природу взаємодії між платником і владою.

На основі зазначених визначень логічно випливає, що органи місцевого самоврядування в Україні володіють правом встановлення місцевих податків і зборів у межах, визначених законом, із метою формування доходної частини місцевих бюджетів. Це право є важливою ознакою фінансової автономії територіальних громад, що реалізується через ухвалення відповідних рішень місцевими радами та виконання функцій адміністрування.

Хоча механізми справляння місцевих податків мають певні особливості, базові принципи їх формування значною мірою збігаються з принципами загальнодержавного оподаткування. Податки місцевого рівня також мають бути: законними, справедливими, стабільними, прозорими, обов'язковими до сплати лише на відповідній території. Вони встановлюються рішеннями органів місцевого самоврядування та повністю зараховуються до місцевих бюджетів, що відрізняє їх від загальнодержавних податків, які розподіляються між різними рівнями бюджету.

У цьому контексті слід звернутися до статті 4 Податкового кодексу України, яка окреслює одинадцять фундаментальних принципів оподаткування. Вони не розділяють системи місцевого та державного оподаткування, а формують єдину методологічну базу податкового регулювання. Така уніфікація свідчить про загальні підходи до організації податкових відносин в Україні, незалежно від рівня влади, що їх адмініструє.

Формування ефективної місцевої податкової політики неможливе без чіткого дотримання базових принципів оподаткування. Саме вони становлять

фундамент для побудови збалансованої податкової системи на місцях, забезпечуючи її легітимність, ефективність та справедливість.

Перш за все, варто звернути увагу на принцип законності, який передбачає, що будь-які дії, пов'язані з оподаткуванням, мають здійснюватися виключно в межах чинного законодавства України. Це стосується як діяльності центральних законодавчих органів, так і місцевих рад, контролюючих органів, а також посадових осіб. Усі процедури від запровадження податків до їх стягнення, обліку та контролю мають базуватись на нормах права. Дотримання цього принципу забезпечує довіру громадян до податкової системи та зменшує простір для зловживань [13].

Водночас принцип економічної ефективності є не менш важливим. Він полягає у недопущенні ситуацій, коли податкова система заважає раціональному використанню ресурсів на місцевому рівні. Інакше кажучи, оптимально розроблена податкова політика має сприяти, а не перешкоджати розвитку підприємництва, господарської діяльності та інвестицій у регіонах. Цей принцип є тісно пов'язаним із податковою нейтральністю та справедливістю, оскільки лише збалансоване оподаткування дозволяє уникнути спотворення економічних рішень платників податків. Проте на практиці органи місцевого самоврядування часто орієнтуються на короткострокові фіскальні цілі, нехтуючи економічною доцільністю. Такий "податковий макіавеллізм", що полягає у прагненні зібрати максимальні надходження без урахування платоспроможності населення та бізнесу, може призвести до гальмування економічного зростання та нераціонального розміщення ресурсів [70].

Наступним аспектом є взаємозв'язок між рівнем податкового навантаження та обсягом суспільних благ, які отримують платники податків. Теоретично, чим більша потреба у фінансуванні публічних послуг, тим вищим є податковий тягар. Однак еквівалентність сплачених податків і отриманих благ не завжди означає реальне задоволення потреб населення. Це створює ризики для соціального балансу.

У цьому контексті принцип розподілу податкового тягаря хоч і не є

абсолютно жорстким, але його порушення особливо систематичне спричиняє серйозні наслідки. Одним із найбільш загрозливих є масове ухиляння від сплати податків, що підриває довіру до всієї системи.

Світова практика показує, що жодна країна не змогла досягти ідеального розподілу податкового тягаря. Повна рівність і науково вивірена справедливість у цьому питанні залишаються, радше, ідеалом, а не реальністю. Тим не менш, держава повинна прагнути мінімізувати диспропорції у податковому навантаженні між різними групами населення: за рівнем доходів, видом діяльності, соціальним статусом чи місцем проживання. Особливо важливо не допустити ситуації, коли особи з однаковими доходами сплачують податки у різному обсязі. Це суперечить ідеї податкової справедливості й провокує недовіру до державних інституцій.

У центрі податкової етики стоїть принцип рівності платників перед законом. Він передбачає однакові права й обов'язки для всіх учасників податкового процесу. Жоден громадянин не повинен мати привілеїв або уникати відповідальності, якщо інші перебувають у таких самих умовах. Реалізація цього принципу можлива лише тоді, коли податки накладаються згідно з економічним потенціалом платника. Це означає, що ті, хто мають однаковий рівень доходу, майна чи споживання, повинні сплачувати однакову суму податків. Такий підхід забезпечує справедливість, економічну ефективність та політичну нейтральність податкової системи, роблячи її прийнятною для більшості громадян [70].

В умовах ринкової економіки, де держава прагне стимулювати економічне зростання, надзвичайно важливою стає побудова податкової системи, яка була б не лише фіскально ефективною, але й орієнтованою на зручність платника податків. Саме цей принцип – створення максимальних зручностей для суб'єктів господарювання та громадян – сьогодні набуває дедалі більшого значення у податковій політиці розвинених країн.

Під зручністю платника податків слід розуміти не лише гнучкість у строках сплати податків, надання розстрочок чи відстрочок, але передусім –

простоту, логічність і передбачуваність податкового законодавства. Успішні податкові системи орієнтуються на принцип, згідно з яким кожен громадянин повинен мати змогу самостійно зрозуміти свої обов'язки та права, не вдаючись до складного юридичного аналізу.

Для цього необхідно дотримуватись низки вимог:

1) строки сплати податків і зборів мають бути чітко визначені й закріплені на законодавчому рівні;

2) кількість прийнятих нормативно-правових актів повинна бути оптимальною, без надмірної регуляторної навантаженості;

3) усі законодавчі норми повинні бути узгодженими між собою, виключаючи протиріччя;

4) зміст податкового законодавства має бути зрозумілим для особи із середнім рівнем освіти.

Попри активні зусилля багатьох держав, ця мета поки залишається недосяжним ідеалом. Однак рух у цьому напрямку є необхідною умовою для підвищення рівня податкової культури та добровільності сплати податків.

Не менш значущим є принцип стабільності податкової системи, адже він дає змогу платникам податків будувати стратегії своєї економічної діяльності без ризику раптових змін у фіскальному навантаженні. Це особливо актуально на місцевому рівні, де бюджетне планування вимагає передбачуваності надходжень протягом середньо- і довгострокових періодів.

Нестабільність податкових умов – навіть якщо вона обґрунтована короткотерміновими економічними цілями – може мати деструктивні наслідки. Часті зміни у системі місцевого оподаткування здатні дестабілізувати інвестиційний клімат, гальмувати підприємницьку ініціативу та знижувати ефективність бюджетної політики. Саме тому на центральному рівні має бути забезпечене гарантування законодавчої стабільності, як щодо загальнодержавних, так і місцевих податків. Світова практика підтверджує доцільність обмеження фіскальної ініціативи органів місцевого самоврядування. В Україні, зокрема, ця позиція реалізована у формі прямої

заборони на встановлення нових місцевих податків і зборів, не передбачених Податковим кодексом України [44].

Окремої уваги заслуговує ще один важливий механізм забезпечення стабільності – часові обмеження на зміну податкових правил. Відповідно до чинного законодавства, жодні зміни до елементів податків або зборів не можуть набирати чинності пізніше ніж за шість місяців до початку нового бюджетного періоду. Більше того, протягом самого бюджетного року не допускається зміна ставок податків, умов надання пільг чи інших ключових параметрів оподаткування [44].

Сучасна податкова система, яка претендує на статус цивілізованої, повинна спиратися на прозорість та відкритість усіх процедур і норм, пов'язаних із оподаткуванням. Доступність інформації для платників податків – це не просто додаткова перевага, а основний принцип, що забезпечує довіру до фіскальних інституцій. В основі цього підходу лежить переконання, що жоден нормативний документ чи офіційна позиція, пов'язана з податковими зобов'язаннями, не має залишатися прихованою від громадян.

На практиці це означає, що податкові органи зобов'язані надавати кожному охочому повну, достовірну й своєчасну інформацію щодо податкових норм, порядку їх застосування та змін у законодавстві. Така відкритість є нормою для розвинених країн, де всі джерела податкового права перебувають у вільному доступі, а роз'яснення та консультації надаються безкоштовно. Платні послуги допускаються лише у випадках створення індивідуальних інформаційних добірок або перенесення даних на інші носії, хоча і ці послуги часто залишаються безоплатними.

Ще одним фундаментальним принципом є гнучкість податкової системи, яка передбачає її здатність адаптуватися до змін економічної ситуації. У періоди економічного спаду, коли знижується ділова активність, податковий тиск має зменшуватися, щоб не загострювати кризові явища. Навпаки, за умов економічного зростання підвищення податкових надходжень здатне стримувати перегрів ринку й забезпечувати фінансову стабільність. Особливо це важливо

на місцевому рівні, де органи влади орієнтовані на забезпечення громад суспільними благами. Водночас спроби наповнення місцевих бюджетів під час економічного спаду можуть суперечити національним завданням стимулювання економіки, тому держава змушена здійснювати регулювання, втручаючись у податкову політику на місцях. Аналіз української практики свідчить про те, що наявна модель місцевого оподаткування поки що неспроможна відігравати помітну роль у регулюванні економічної кон'юнктури.

Загалом, система принципів оподаткування формується на основі потреб держави у фіскальних ресурсах та необхідності захисту інтересів платників податків. Вітчизняна податкова політика, включаючи місцевий рівень, ґрунтується на низці загальних і спеціалізованих принципів, серед яких законність, наукова обґрунтованість, фіскальна ефективність, економічна доцільність, рівномірний розподіл податкового тягаря, соціальна справедливість, стабільність, гнучкість та оперативність. Хоча у науковому середовищі точаться дискусії щодо кількості та змісту окремих принципів, ці відмінності є переважно формальними й пов'язані з методологічними підходами. Утім, усі дослідники сходяться в одному: податкова система, зокрема на регіональному рівні, потребує глибокої модернізації з урахуванням сучасних економічних реалій та викликів.

1.2. Історичний розвиток системи місцевого оподаткування в Україні

Формування національної системи місцевого оподаткування розпочалося одночасно з процесами державотворення в Україні після здобуття незалежності. Одним із важливих напрямів фіскальної політики стало створення умов для розвитку місцевого самоврядування, зокрема через запровадження механізмів децентралізації. Попри складну політичну та безпекову ситуацію, зумовлену зовнішньою агресією, стратегічним курсом

держави залишається поглиблення фіскальної автономії територіальних громад і зміцнення їхньої фінансової спроможності.

Історично розвиток місцевого оподаткування в Україні умовно поділяється на два етапи: період до ухвалення Податкового кодексу України у 2010 році та після його впровадження. До появи кодифікованого податкового акта регулювання здійснювалося на основі окремих законодавчих актів, зокрема Закону УРСР «Про систему оподаткування» 1991 року, який уперше визначив основи побудови податкової системи незалежної України, а також зафіксував перелік місцевих податків і зборів.

Наступним кроком у реформуванні місцевого оподаткування стало ухвалення в 1993 році Декрету Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори». Документ конкретизував перелік фіскальних інструментів, встановив їх граничні розміри та процедури справляння. Основною метою Декрету було посилення доходної бази місцевих бюджетів. Однак, попри чітку нормативну рамку, система залишалася недосконалою: до неї включалися численні податки та збори з низьким рівнем фіскальної ефективності та високими витратами на адміністрування. Наприклад, збір за участь у бігах, за видачу ордера на квартиру чи збір із власників собак мали обмежену дохідність і ускладнювали податкове адміністрування.

Крім того, у практиці органів місцевого самоврядування мали місце численні відхилення від загальнодержавних норм. У затверджених положеннях про справляння місцевих податків часто неточно визначалося коло платників або об'єкти оподаткування, порушувалися граничні ставки платежів, або ж місцеві податки не впроваджувалися взагалі. Ігнорувалися регіональні економічні, соціальні та демографічні особливості, що ще більше ускладнювало функціонування системи.

У 1997 році ухвалено нову редакцію Закону України «Про систему оподаткування», в якій частково переглянуто склад місцевих податків і зборів. Попри спроби оновлення, значна частина положень залишалася декларативною. До 2004 року кілька зборів було скасовано, однак сама система залишалася

розбалансованою та малоефективною з точки зору бюджетного наповнення.

До 2011 року інститут місцевих податків і зборів потребував глибокої структурної реформи. Застосовувані податки не забезпечували належного рівня автономії місцевих бюджетів, а їхня структура не відповідала принципам ефективності й економічної доцільності. Прийняття Податкового кодексу України стало поворотним моментом у реформуванні місцевого оподаткування.

Новий податковий інструментарій привів до оптимізації структури місцевих податків і зборів. Було скасовано низку малоефективних податків, зокрема ринковий збір, комунальний податок, податок із реклами, а також ще дев'ять інших платежів із незначним фіскальним ефектом. Замість них запроваджено більш дохідні та структурно важливі податки, серед яких — податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Крім того, до складу місцевих податків було віднесено єдиний податок і збір за здійснення деяких видів підприємницької діяльності, які раніше вважалися загальнодержавними, однак за бюджетним законодавством зараховувалися до місцевих бюджетів.

Також до структури місцевого оподаткування було додано туристичний збір, який об'єднав у собі функції готельного та курортного зборів. Його запровадження дало змогу упорядкувати механізм оподаткування туристичної діяльності, скоротити адміністративні витрати та підвищити прозорість надходжень до місцевих бюджетів. Завдяки цьому органи місцевого самоврядування отримали додатковий інструмент для формування власних фінансових ресурсів, особливо в регіонах із розвиненим туристичним потенціалом. Таким чином, система місцевих податків стала більш зрозумілою, спрощеною і орієнтованою на отримання стабільних доходів до місцевих бюджетів, що відповідає логіці фіскальної децентралізації в Україні.

Таблиця 1.2

Еволюція місцевих податків і зборів

Закон «Про систему оподаткування»	Податковий кодекс України (до 2014 р.)
податок з реклами	скасовано
комунальний податок	скасовано
збір за паркування автотранспорту	збір за місця для паркування автотранспорту
ринковий збір	скасовано
збір за видачу ордера на квартиру	скасовано
курортний збір	туристичний збір
збір за участь у перегонах на іподромі	скасовано
збір за виграш у перегонах на іподромі	скасовано
збір із гравців на тоталізаторі на іподромі	скасовано
збір за право використання місцевої символіки	скасовано
збір за право проведення кіно- і телезйомок	скасовано
збір за проведення місцевого аукціону	скасовано
збір за розміщення об'єктів торгівлі	скасовано
збір із власників собак	скасовано
_____	єдиний податок
_____	збір за деякі види підприємницької діяльності
_____	податок на нерухомість, відмінної від землі

Джерело: сформовано за[46]

Упровадження податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, стало одним із важливих кроків у процесі модернізації місцевого оподаткування в Україні. Цей податок, який справляється незалежно від міжбюджетних трансфертів, виступає стабільним джерелом доходів для місцевих бюджетів і не підлягає вилученню під час здійснення бюджетного вирівнювання. Він, по суті, є платою за користування суспільними благами та послугами, що надаються органами місцевої влади, а його розмір прив'язаний до вартості об'єкта нерухомості, що забезпечує фіскальну справедливість і прозорість. Такий підхід підвищує зацікавленість органів місцевого самоврядування у розвитку територій, оскільки зростання вартості нерухомості

безпосередньо впливає на обсяг надходжень до бюджету громади.

Значним доповненням до місцевої податкової системи стало також запровадження туристичного збору, який, на відміну від колишнього курортного збору, справляється на всій території України. Такий підхід дав змогу суттєво розширити коло платників і об'єктів оподаткування, що, у свою чергу, забезпечило зростання дохідної частини місцевих бюджетів, особливо в громадах із активним розвитком готельно-ресторанного та рекреаційного сектору.

Серед позитивних новацій Податкового кодексу варто також відзначити запровадження механізму прив'язки більшості податків і зборів до прожиткового мінімуму, що регулярно змінюється відповідно до закону про державний бюджет. Це дозволяє органам місцевого самоврядування оперативно оцінювати дохідну частину своїх бюджетів у короткостроковій перспективі та прогнозувати зміни економічної ситуації на відповідних територіях.

Разом із тим, реформування системи місцевого оподаткування, розпочате у 2011 році, не дало очікуваного ефекту. Хоча було ліквідовано низку малоефективних податків і зборів, водночас було скасовано й ті платежі, які на практиці формували до 90% усіх надходжень до місцевих бюджетів. Зокрема, припинили існування комунальний податок, ринковий збір, а також збір за надання дозволу на розміщення об'єктів торгівлі. Введені натомість податки не змогли компенсувати втрати через об'єктивні причини: нерозвинуту податкову базу, слабе адміністрування та невисоку платоспроможність населення.

Крім того, органи місцевого самоврядування, навіть після проведених реформ, залишалися фінансово залежними від центральної влади. Це пояснюється, зокрема, обмеженим і вичерпним переліком податків і зборів, встановленим Податковим кодексом України. Відповідно до пункту 5 статті 10 Кодексу, місцеві ради не мають права встановлювати податки, не передбачені законодавством, що значно звужує їхню фіскальну автономію. Така конструкція системи не дозволяла громадам самостійно формувати достатню

доходну базу для вирішення соціально-економічних потреб на місцевому рівні.

З огляду на ці обмеження, у 2014 році було прийнято рішення про внесення нормативних змін, спрямованих на розширення можливостей щодо мобілізації, акумуляції та розподілу доходів місцевих бюджетів. Основна мета полягала в забезпеченні фінансової спроможності територіальних громад та створенні умов для їх сталого розвитку. До оновленого складу місцевих податків і зборів було включено податок на нерухоме майно, транспортний податок, плату за землю, єдиний податок, туристичний збір і збір за місця паркування транспортних засобів. Унаслідок цих змін фіскальний потенціал громад помітно зріс, а структура місцевих бюджетів стала більш диверсифікованою.

Водночас реформування спрощеної системи оподаткування також дало позитивний ефект. Зменшення кількості груп платників єдиного податку з шести до чотирьох, а також уточнення ставок, сприяли покращенню адміністрування та прогнозуванню надходжень. У результаті, з 2014 року спостерігається поступове, але стабільне зростання частки місцевих бюджетів у загальній структурі зведеного бюджету України.

Подальші кроки з удосконалення податкового законодавства були зроблені у грудні 2015 року, коли Верховна Рада України ухвалила зміни до Податкового кодексу. Вони передбачали розширення повноважень об'єднаних територіальних громад у сфері податкових відносин, включаючи встановлення місцевих податків і зборів, а також надання пільг. Водночас деякі повноваження органів місцевого самоврядування було обмежено. Наприклад, з їхньої компетенції було вилучено встановлення ставок акцизного податку з роздрібного продажу підакцизних товарів. Крім того, було введено нові штрафні санкції та уточнено механізми адміністрування податкових зобов'язань, зокрема у сфері електронного контролю за сплатою акцизного податку.

З урахуванням усіх законодавчих змін, станом на сьогодні порядок формування місцевих податків і зборів визначається частиною 3 статті 8

Податкового кодексу України. Відповідно до цієї норми, до місцевих належать податки та збори, що встановлюються рішеннями органів місцевого самоврядування в межах граничних ставок і переліку, визначеного Кодексом, і є обов'язковими для сплати на території відповідних громад.

У чинній редакції Податкового кодексу до місцевих податків віднесено податок на майно та єдиний податок, а до місцевих зборів – збір за місця паркування транспортних засобів і туристичний збір. Така структура забезпечує певний баланс між централізованим регулюванням і місцевою автономією, хоча питання повноцінної фіскальної незалежності громад залишається відкритим.

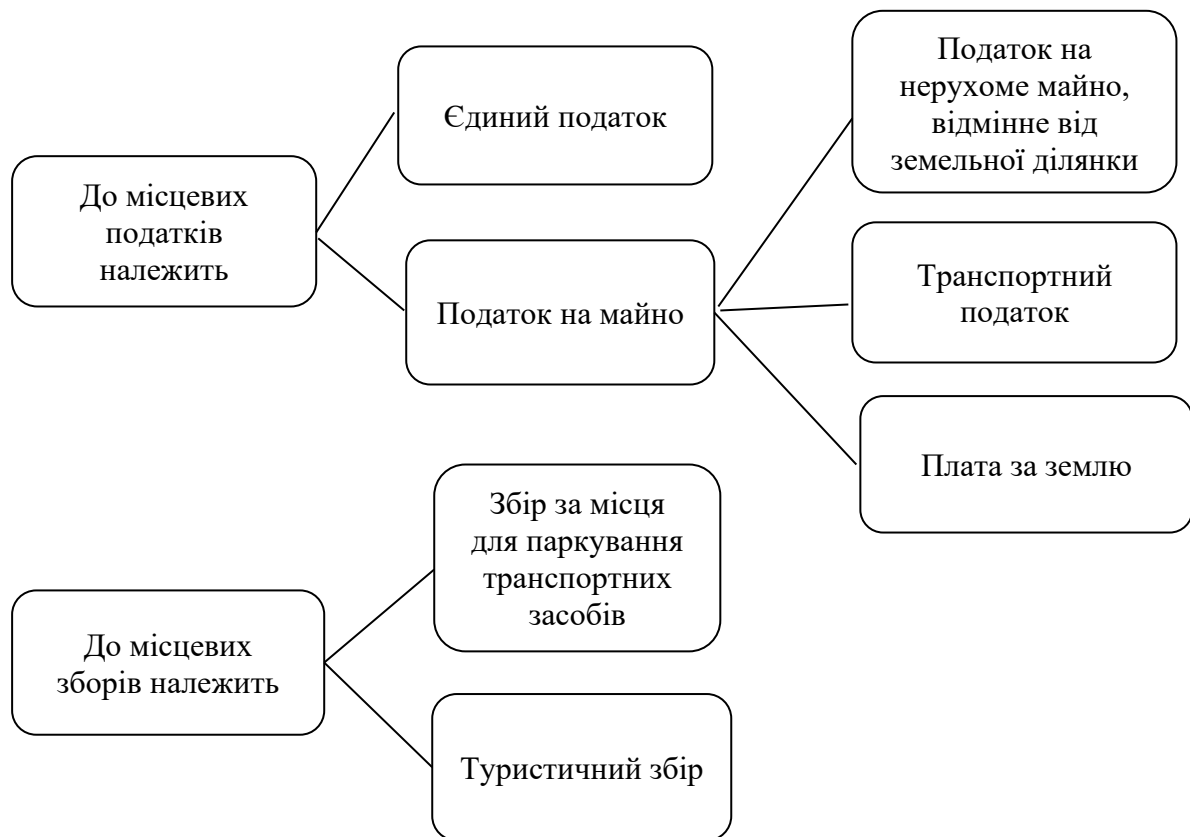

Рис. 1.1. Перелік місцевих податків і зборів станом відповідно до ПК України

Джерело: сформовано за [12]

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що процес формування та розвитку національної системи місцевого оподаткування в

Україні пройшов два основних етапи. Перший етап розпочався із прийняттям у 1991 році Закону УРСР «Про систему оподаткування», яким було вперше на нормативному рівні закріплено засади місцевого оподаткування, визначено три місцеві податки та дванадцять місцевих зборів. Цей документ став відправною точкою для формування фіскальної автономії місцевих бюджетів у нових політико-економічних умовах незалежної держави.

Другий, етапний за своїм значенням період розпочався з ухвалення Податкового кодексу України у 2010 році, який суттєво трансформував підхід до структури місцевих податків і зборів. Кодекс не лише спростив систему, скасувавши велику кількість малоефективних платежів, а й запровадив нові податки з вищим фіскальним потенціалом. Відповідно до чинної редакції Податкового кодексу, в Україні наразі діють два місцевих податки (податок на майно та єдиний податок) і два місцевих збори (туристичний збір та збір за місця паркування транспортних засобів). Така модель свідчить про поступовий перехід від кількісної до якісної парадигми місцевого оподаткування, де пріоритетом стає не кількість платежів, а їх фіскальна ефективність, прозорість та простота адміністрування.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИКА І ПРОБЛЕМАТИКА МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Організація справляння місцевих податків у системі місцевих фінансів

Забезпечення сталого формування доходів місцевих бюджетів у достатньому обсязі для фінансування потреб територіальних громад вимагає чітко організованого механізму місцевого оподаткування. Цей механізм передбачає не лише запровадження певних фіскальних інструментів, а й їх нормативне унормування, ефективне адміністрування та належну взаємодію між державними і місцевими органами влади. У цьому контексті вагому роль відіграє правове регулювання, яке визначає структуру місцевих податків і зборів, а також розмежовує повноваження між суб'єктами податкових правовідносин.

В Україні правові засади справляння місцевих податків та зборів закріплені в Податковому кодексі України, який встановлює як загальні принципи місцевого оподаткування, так і конкретні правила щодо його організації. Згідно з цим документом, органи місцевого самоврядування мають право ухвалювати рішення про встановлення місцевих податків та зборів виключно в межах, визначених законодавством. Їм надано можливість встановлювати ставки податків (у межах граничних розмірів), визначати об'єкти оподаткування, встановлювати пільги та уточнювати інші елементи податку. Рішення місцевих рад про запровадження податків є обов'язковими до виконання на території відповідної громади, а зібрані кошти зараховуються до місцевих бюджетів.

Водночас адміністрування місцевих податків покладено на органи державної податкової служби, які забезпечують повний цикл взаємодії з платниками податків – від обліку, інформування й консультування до контролю

за своєчасністю та повнотою сплати. У своїй діяльності фіскальні органи здійснюють контрольню-перевірочну роботу, ведуть облік податкових зобов'язань, проводять роз'яснювальні кампанії, а також взаємодіють із органами місцевої влади у форматі обміну інформацією та реалізації спільних ініціатив.

Станом на сьогодні в Україні чинним законодавством передбачено два основні місцеві податки: податок на майно (включаючи податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки) та єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва. З-поміж них податок на нерухоме майно вирізняється стабільністю надходжень та високим фіскальним потенціалом.

Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, було вперше запроваджено в Україні у 2013 році. Його особливістю є те, що він ґрунтується на вартості об'єкта нерухомості, що забезпечує прямий зв'язок між податковими зобов'язаннями платника і його економічною спроможністю. Платниками цього податку виступають як фізичні, так і юридичні особи, у тому числі й нерезиденти, які є власниками житлової чи нежитлової нерухомості. Законодавець також передбачив особливості оподаткування у разі спільної часткової або спільної сумісної власності кількох осіб.

Зокрема, у разі, якщо об'єкт належить кільком особам на правах спільної часткової власності, кожен із власників є окремим платником податку відповідно до своєї частки. Якщо ж йдеться про спільну сумісну власність без фізичного поділу об'єкта, платником податку виступає одна із співвласників, визначена за домовленістю сторін або рішенням суду. За наявності натурального поділу, кожен власник сплачує податок пропорційно своїй частці володіння відповідно до правовстановлюючих документів.

Об'єктами оподаткування в цьому випадку є житлові та нежитлові будівлі, споруди, приміщення, а також їх окремі частини. Водночас Податковий кодекс України передбачає чіткий перелік об'єктів, які не підлягають оподаткуванню. До них належать, зокрема, об'єкти, що перебувають у власності держави або органів місцевого самоврядування, нерухомість дитячих

будинків сімейного типу, гуртожитки, а також житлові об'єкти, власниками яких є багатодітні чи прийомні сім'ї за умови одночасного виховання п'яти і більше дітей. Крім того, виключення з оподаткування стосується і виробничої нерухомості, що забезпечує виробничо-господарську діяльність, визначену відповідними критеріями [53, ст. 266].

Таким чином, механізм справляння місцевих податків в Україні базується на чіткому розподілі повноважень між місцевими органами влади та податковими службами, законодавчій визначеності об'єктів і суб'єктів оподаткування, а також на системі податкових пільг, що враховує соціальні та економічні особливості платників. Це дозволяє поєднувати фіскальну ефективність із принципами податкової справедливості та соціальної чутливості.

База оподаткування податком на нерухоме майно визначається з урахуванням типу власності, загальної площі об'єкта та правового статусу платника податку. Такий підхід забезпечує певну гнучкість у розрахунках і дозволяє фіскальним органам адаптувати механізм оподаткування до різних категорій платників. Диференціація в порядку обчислення податку для юридичних та фізичних осіб дозволяє уникнути надмірного навантаження на громадян, забезпечуючи при цьому стабільність надходжень до місцевих бюджетів.

Особливе значення в системі податку на нерухомість мають передбачені законодавством пільги, які дають змогу зменшити податкове навантаження на соціально вразливі категорії населення. Закон встановлює чіткі розміри неоподатковуваної площі, що враховуються при визначенні бази оподаткування: 60 м² для квартир, 120 м² для будинків і 180 м² у випадку одночасного володіння об'єктами різних типів. Це дозволяє мінімізувати податковий тиск на власників стандартного житла та сконцентрувати фіскальні зобов'язання на власниках об'єктів із підвищеним рівнем вартості.

Крім передбачених законом загальнодержавних пільг, органи місцевого самоврядування мають право самостійно ухвалювати рішення щодо додаткових

податкових пільг у межах своєї територіальної юрисдикції. Такі пільги можуть надаватися як фізичним, так і юридичним особам зокрема громадським організаціям, благодійним фондам, релігійним установам. Критерії для надання пільг можуть включати як соціальні чинники (майновий стан, рівень доходу), так і функціональне призначення нерухомості (наприклад, об'єкти культури, спорту або охорони здоров'я).

Водночас законодавством встановлено чіткі обмеження на застосування пільг. Зокрема, якщо загальна площа об'єкта перевищує п'ятикратний розмір неоподатковуваної площі, пільга не надається. Так само пільги не застосовуються до нерухомого майна, яке використовується з метою отримання прибутку, наприклад, здається в оренду, лізинг або застосовується у підприємницькій діяльності. Така норма спрямована на запобігання зловживанням і забезпечення справедливого оподаткування осіб із високим економічним потенціалом.

Не менш важливою складовою податкового механізму є визначення ставок податку, які встановлюються рішеннями відповідних місцевих рад. При цьому враховується як тип нерухомості (житлова чи нежитлова), так і її місце розташування. Відповідно до Податкового кодексу України, максимальна ставка податку не може перевищувати 1,5% розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня звітного року, за 1 м² оподатковуваної площі.

Для власників нерухомості значного метражу передбачено додаткове податкове навантаження. Зокрема, якщо у власності фізичної особи перебуває квартира площею понад 300 м² або будинок площею понад 500 м², до суми податку, розрахованої на загальних підставах, додається фіксована сума – 25 тис. грн на рік за кожен такий об'єкт. Цей елемент податкової конструкції має виражений фіскальний та соціальний ефект, оскільки орієнтований на оподаткування об'єктів розкоші та водночас формує додаткове джерело доходів для місцевих бюджетів.

Таким чином, механізм справляння податку на нерухоме майно в Україні має багаторівневу структуру, яка включає чітке визначення бази

оподаткування, систему пільг, граничні ставки та додаткові нарахування для окремих категорій об'єктів. Цей підхід відповідає принципам соціальної справедливості, диференційованості податкового навантаження та фіскальної ефективності, що дозволяє забезпечити не лише стабільність бюджетних надходжень, а й підтримку соціально орієнтованої податкової політики на місцевому рівні.

У контексті повномасштабної військової агресії, розпочатої Росією у 2022 році, система майнового оподаткування в Україні зазнала тимчасових змін, спрямованих на пом'якшення податкового навантаження на громадян і бізнес. Зокрема, навесні 2022 року було ухвалено Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану», який передбачив пільгові умови сплати податку на нерухоме майно.

Згідно з цими нормами, від оподаткування нерухомості тимчасово звільнюються фізичні особи, чия власність відповідає одному з таких критеріїв: по-перше, якщо об'єкт розташований на територіях, де ведуться або велися бойові дії; по-друге, якщо нерухомість перебуває на тимчасово окупованих територіях; по-третє, якщо майно зазнало пошкоджень унаслідок воєнних дій і стало непридатним для проживання або використання за призначенням.

Тривалість дії таких пільг залежить від типу нерухомого майна та статусу його власника – фізична чи юридична особа. На даний момент законодавчо чітко визначено строки звільнення лише для нежитлової нерухомості: податкові зобов'язання за нею не нараховуються з 1 березня 2022 року і до моменту офіційного завершення або скасування правового режиму воєнного стану в Україні [55].

Окреме місце в структурі місцевих податків посідає плата за землю, яка з 2015 року включена до складу податку на майно та становить важливу частину доходів територіальних громад. Плата за землю охоплює дві основні складові: земельний податок і орендну плату за користування земельними ділянками державної або комунальної власності. Цей податок є не лише фіскальним

інструментом, а й важелем регулювання землекористування на місцевому рівні.

Платниками земельного податку виступають як фізичні, так і юридичні особи – власники земельних ділянок, паїв або землекористувачі на підставі договору чи іншого правового титулу. Об'єктами оподаткування, відповідно, є земельні ділянки у власності або користуванні, а також земельні частки (паї), незалежно від цільового призначення чи форми власності [55].

База оподаткування з земельного податку визначається, передусім, на основі нормативної грошової оцінки землі з урахуванням індексаційного коефіцієнта. У випадках, коли така оцінка відсутня, розрахунок здійснюється пропорційно до площі земельної ділянки. Варто зазначити, що специфічний порядок оподаткування встановлено для земель лісогосподарського призначення, щодо яких одночасно може застосовуватись земельний податок та рентна плата.

Система справляння земельного податку також передбачає застосування пільг, що встановлюються рішеннями органів місцевого самоврядування в межах чинного податкового законодавства. Пільги можуть бути диференційовані залежно від категорії платника. Зокрема, до основних груп фізичних осіб, що мають право на звільнення або зменшення податкового зобов'язання, належать: особи з інвалідністю I та II групи, багатодітні сім'ї (з трьома і більше дітьми віком до 18 років), пенсіонери за віком, ветерани війни, а також громадяни, постраждалі внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС.

Для юридичних осіб пільги надаються на підставі рішень місцевих рад, переважно щодо земельних ділянок, які використовуються в суспільно корисних, культурних, освітніх або благодійних цілях. Водночас чинне законодавство містить і перелік земель, які повністю звільнені від оподаткування. До них належать, наприклад, землі під об'єктами державної або комунальної власності, охоронними зонами, заповідниками, об'єктами культурної спадщини та інші категорії, визначені Податковим кодексом.

Отже, податкове регулювання у сфері оподаткування майна та землі в умовах воєнного стану в Україні продемонструвало здатність адаптуватися до

кризових умов, зберігаючи водночас принципи соціальної справедливості, підтримки вразливих категорій населення та забезпечення стабільності місцевих бюджетів.

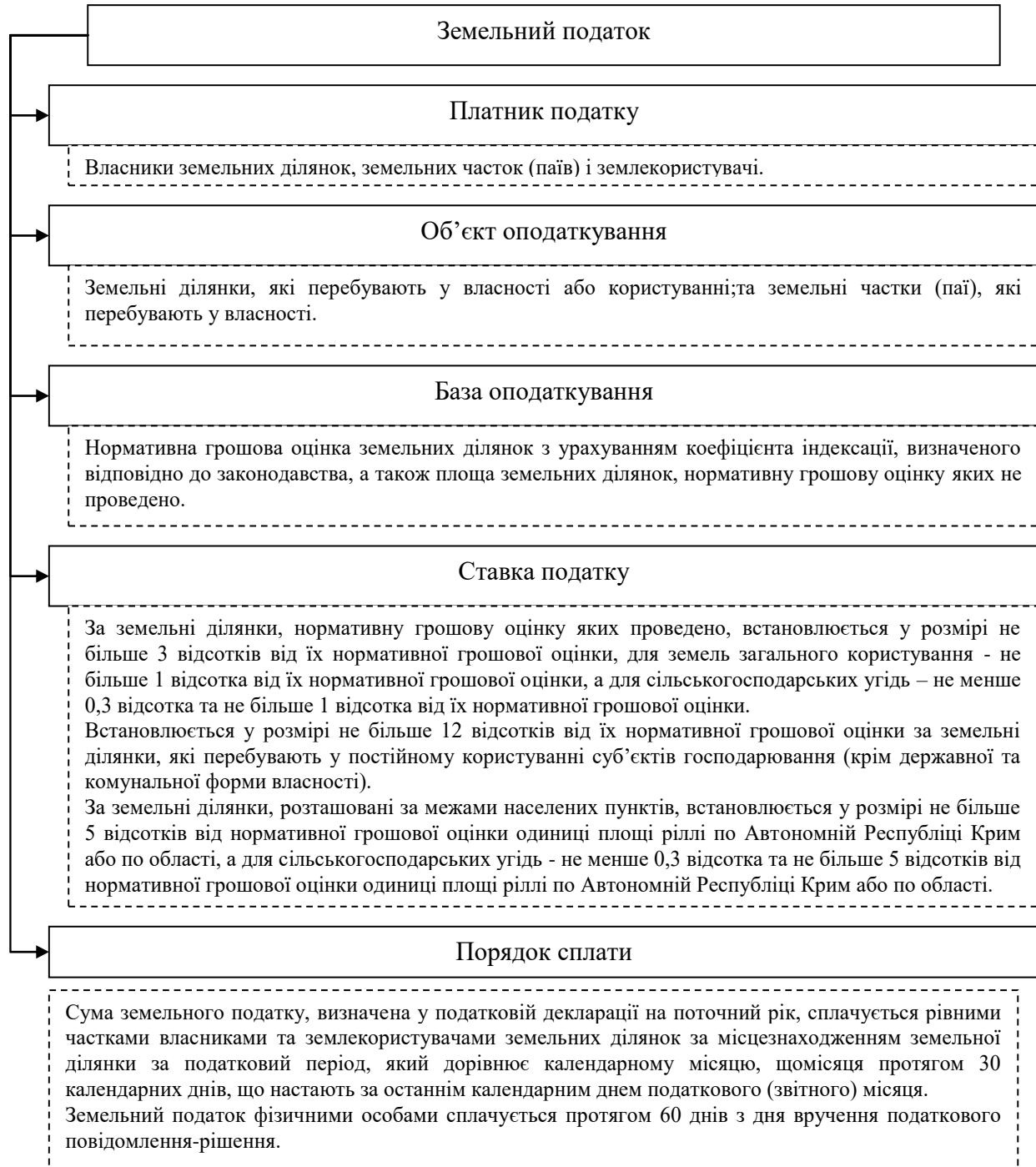

Рис. 2.1. Порядок визначення та справляння земельного податку в Україні*

Джерело: складено автором на основі [55].

Ставки земельного податку в Україні формуються на диференційованій

основі, з урахуванням наявності нормативно-грошової оцінки земельної ділянки, її цільового призначення, а також місця розташування — у межах чи поза межами населених пунктів. Такий підхід забезпечує гнучкість у застосуванні податкового навантаження та враховує специфіку використання земельних ресурсів на місцевому рівні.

У зв'язку з повномасштабною війною, що триває на території України з лютого 2022 року, державою було запроваджено тимчасові фіскальні послаблення. Зокрема, з 1 березня 2022 року на територіях, де ведуться або велися бойові дії, справляння земельного податку було повністю призупинене. Відповідно до чинного законодавства, пільговий період для таких територій завершиться 31 грудня наступного року після офіційного припинення воєнного стану [55].

Базовим податковим (звітним) періодом для земельного податку є календарний рік. Органи місцевого самоврядування мають подавати до 25 грудня року, що передує звітному, відповідне рішення до контролюючих органів за місцем розташування земельної ділянки. У цьому рішенні зазначаються ставки земельного податку та перелік пільг, які застосовуються на відповідній території.

Нарахування земельного податку здійснюється на основі відомостей з Державного земельного кадастру. Юридичні особи зобов'язані щороку самостійно обчислювати суму податку станом на 1 січня та до 20 лютого подавати податкову декларацію до фіскального органу. Сплата податку здійснюється рівними частинами щомісяця, в обсязі 1/12 від річної суми, зазначеної в податковій декларації [55].

У випадку з фізичними особами порядок дещо відрізняється. Розрахунок суми земельного податку здійснюється контролюючими органами, які до 1 липня поточного року надсилають платнику повідомлення-рішення з детальними реквізитами. Фізична особа зобов'язана сплатити вказану суму протягом 60 календарних днів з моменту отримання повідомлення [53].

Окрему категорію майнових податкових зобов'язань становить орендна

плата за землю. Платниками цього платежу є суб'єкти господарювання або громадяни, які користуються земельними ділянками, що перебувають у державній або комунальній власності, на підставі відповідного договору оренди. Об'єктом оподаткування в даному випадку виступає земельна ділянка, надана в користування за умовами оренди.

Розмір орендної плати та умови її внесення визначаються безпосередньо в договорі оренди, який укладається між орендарем і органом місцевого самоврядування. Законодавством передбачено граничні межі ставки: річна сума орендної плати не може бути меншою за розмір земельного податку для аналогічної ділянки на цій же території, але й не повинна перевищувати 12% від нормативної грошової оцінки земельної ділянки.

Серед майнових податків важливе місце посідає також транспортний податок. Платниками цього податку є як фізичні, так і юридичні особи, включаючи нерезидентів, за умови наявності у власності легкових автомобілів, які підпадають під критерії оподаткування. Об'єктом оподаткування виступають автомобілі, середньоринкова вартість яких перевищує 375 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня звітного року, та з моменту випуску яких минуло не більше п'яти років включно [53, ст. 267].

Розрахунок середньоринкової вартості таких транспортних засобів здійснюється за методикою, затвердженою Міністерством економіки України. Під час оцінки враховуються основні технічні характеристики автомобіля – його марка, модель, об'єм двигуна, тип пального, рік випуску тощо. Базою оподаткування виступає сам автомобіль, що відповідає визначеним критеріям. Ставка транспортного податку є фіксованою і становить 25 тис. грн на рік за кожен автомобіль, що підлягає оподаткуванню. Для забезпечення ефективного адміністрування транспортного податку фіскальні органи здійснюють інформаційну взаємодію з Міністерством внутрішніх справ. Зокрема, до 10 числа кожного місяця органи внутрішніх справ передають податковим органам відомості про зареєстровані транспортні засоби, що відповідають критеріям оподаткування.

Щодо фізичних осіб, то нарахування податку здійснюється фіскальними органами за місцем реєстрації платника. До 1 липня поточного року платнику надсилається повідомлення-рішення із зазначенням суми податку та реквізитів для сплати. Власник транспортного засобу зобов'язаний сплатити податкове зобов'язання протягом 60 днів з дати отримання такого повідомлення [53, ст. 267].

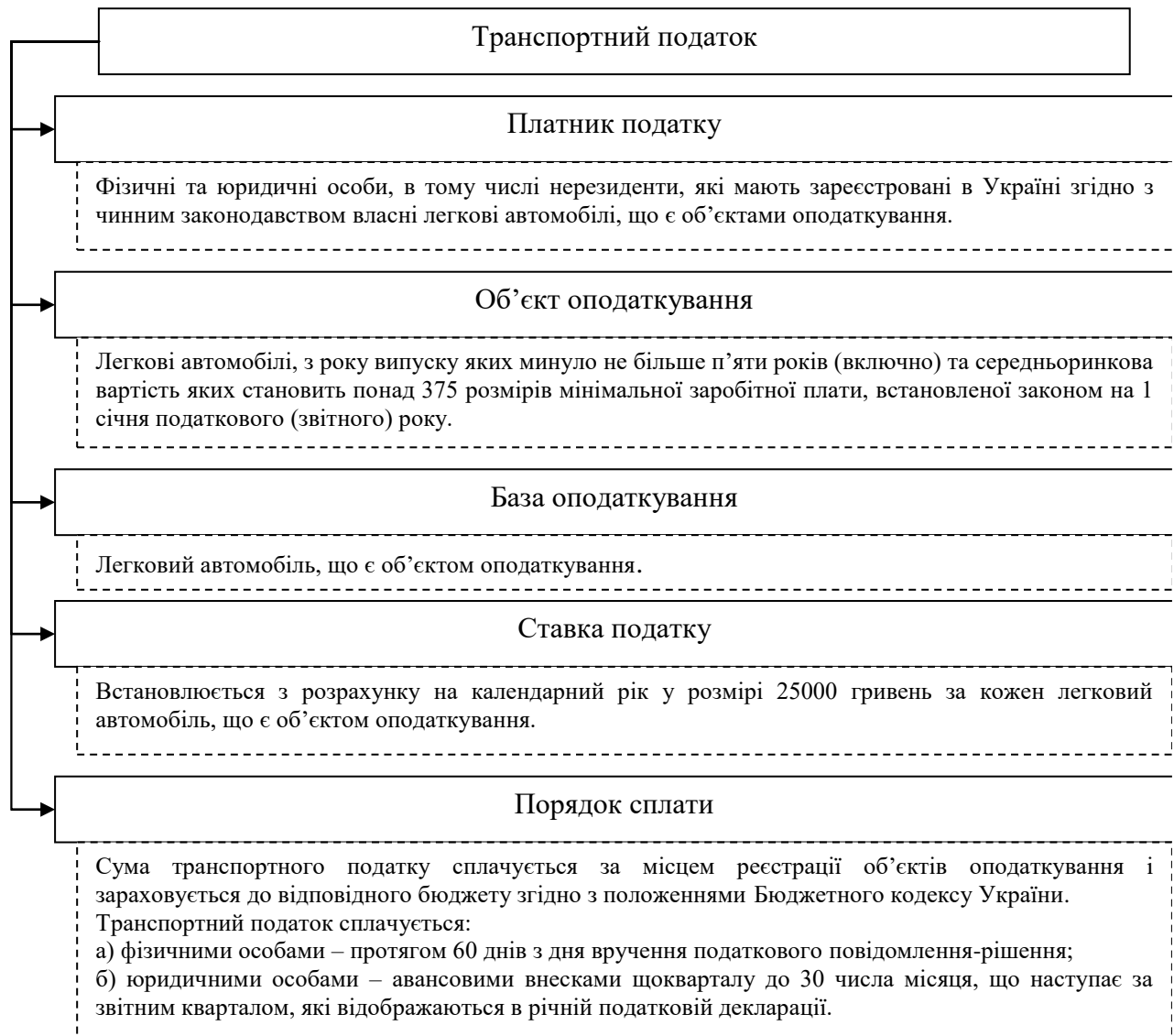

Рис. 2.2. Порядок визначення та сплати транспортного податку в Україні
Джерело: складено автором самостійно [53].

Юридичні особи, які підпадають під критерії платників транспортного податку, зобов'язані самостійно здійснювати його обчислення. Розрахунок здійснюється станом на 1 січня звітного року, а податкова декларація має бути

подана до органу Державної податкової служби не пізніше 20 лютого того ж року. У декларації зазначається загальна річна сума податку з деталізацією по кварталах, що дозволяє забезпечити рівномірне надходження коштів до бюджету. Сплата транспортного податку юридичними особами відбувається щоквартально не пізніше 30 числа місяця, наступного за звітним кварталом.

Поряд із майновими податками важливу роль у наповненні місцевих бюджетів відіграє єдиний податок, який справляється в межах спрощеної системи оподаткування. Його адміністрування також здійснюється фіскальними органами, тоді як запровадження цього податку на конкретній території належить до компетенції органів місцевого самоврядування. Єдиний податок є обов'язковим для застосування на відповідних територіях у разі прийняття місцевими радами відповідного рішення, а його доходи повністю зараховуються до місцевих бюджетів.

Формування єдиного податку базується на чітких критеріях, які визначають умови перебування платника в тій чи іншій групі. Загалом, платники єдиного податку розподіляються на чотири групи залежно від таких параметрів, як обсяг річного доходу, використання праці найманих працівників, а також вид господарської діяльності.

Для першої та другої груп встановлюються фіксовані ставки, які розраховуються у відсотковому співвідношенні:

1) для першої групи – не більше 10% від розміру прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб станом на 1 січня звітного року;

2) для другої групи – не більше 20% від розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на ту ж дату.

Платники третьої групи мають право обрати один із двох варіантів оподаткування:

✓ за ставкою 3% від річного доходу, якщо вони є платниками податку на додану вартість (ПДВ);

✓ за ставкою 5%, якщо ПДВ включено до складу єдиного податку.

У разі порушення умов перебування на спрощеній системі (перевищення

граничного обсягу доходу, порушення виду діяльності тощо), для платників першої-третьої груп застосовуються підвищені ставки, передбачені Податковим кодексом України.

Четверта група платників єдиного податку включає сільськогосподарських виробників. Для них базою оподаткування є нормативна грошова оцінка одного гектара сільськогосподарських угідь або земель водного фонду. Розрахунок податкового зобов'язання здійснюється з урахуванням коефіцієнта індексації, який щороку визначається станом на 1 січня звітного періоду. Розмір ставок залежить від типу земель, їхнього розташування (в межах або за межами населених пунктів), а також від функціонального призначення земельної ділянки. Ставки встановлюються у відсотках до бази оподаткування, що дозволяє забезпечити гнучкий підхід до визначення податкового навантаження [53, ст. 293].

Однією з основних особливостей єдиного податку, що справляється в межах спрощеної системи оподаткування, є звільнення його платників від сплати низки інших податків і зборів. Однак це звільнення є частковим – існує перелік обов'язкових платежів, які продовжують діяти навіть для спрощенців. Зокрема, платники єдиного податку зобов'язані:

- 1) сплачувати єдиний соціальний внесок (ЄСВ) – у розмірі 22% від встановленої мінімальної заробітної плати за себе та найманих працівників;
- 2) декларувати і сплачувати податок на додану вартість (ПДВ) – у випадку, якщо вони є платниками ПДВ у межах третьої групи;
- 3) сплачувати податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, якщо об'єкт нерухомості перебуває у власності платника. Ставка такого податку не перевищує 1,5% розміру мінімальної заробітної плати за 1 м²;
- 4) виконувати обов'язок щодо сплати транспортного податку, якщо володіють транспортним засобом, який підпадає під оподаткування;
- 5) сплачувати збір за місця для паркування, у разі здійснення господарської діяльності з організації паркувального простору [51].

У відповідь на повномасштабну збройну агресію та запровадження

воєнного стану, держава запровадила низку податкових пільг для полегшення навантаження на бізнес. Зокрема, з 1 квітня 2022 року платники першої та другої груп єдиного податку отримали право не сплачувати податок до завершення воєнного стану. Разом з тим, при виникненні об'єктів оподаткування та наявності показників, що підлягають декларуванню, такі платники зобов'язані подавати відповідні податкові декларації.

Для третинної групи платників було запроваджено тимчасове зниження податкового навантаження – замість 5% податку вони мають право сплачувати лише 2% від отриманого доходу. Це ж правило було розширене і на юридичних осіб з оборотом до 10 мільярдів гривень, що дозволило суттєво розширити коло підприємств, які змогли скористатися спрощеним режимом оподаткування.

Попри короткостроковий позитивний ефект для бізнесу, зазначені послаблення мали і зворотний бік. Зменшення податкових надходжень негативно відобразилось на фінансовій спроможності місцевих бюджетів, які й без того перебувають під тиском воєнних викликів. У довгостроковій перспективі надмірне розширення сфери дії спрощеної системи може призвести до зниження ефективності фіскальної системи та стримування розвитку підприємницького середовища.

Водночас, запровадження спрощеного порядку адміністрування та сплати податків у межах місцевого оподаткування загалом стало позитивним кроком. Сьогодні методика справляння місцевих податків відзначається доступністю для платників податків і порівняною простотою для фіскальних органів, що сприяє підвищенню рівня податкової дисципліни.

Що ж до місцевих зборів, то їх справляння організоване ще простіше. Наприклад, туристичний збір встановлюється з урахуванням виду туризму: для внутрішнього – не більше 0,5%, для в'їзного до 5% розміру мінімальної заробітної плати, встановленої станом на 1 січня відповідного року. Такий підхід дозволяє адаптувати механізм справляння до економічної ситуації в регіоні.

Ще одним прикладом є збір за місця паркування транспортних засобів,

ставка якого визначається залежно від місця розташування, площі, кількості паркувальних місць та наявності інфраструктури. Збір стягується з підприємств або підприємців, які здійснюють діяльність з надання послуг паркування. Примітно, що серед усіх місцевих податків транспортний податок залишився незмінним навіть під час воєнного стану, демонструючи його стабільну природу як джерела бюджетних надходжень.

У підсумку, можна стверджувати, що Україна сформувала достатньо розвинену нормативно-правову базу для регулювання процесів справляння та адміністрування місцевих податків і зборів. Вона охоплює не лише процедури нарахування та сплати, але й систему контролю, механізми податкового стимулювання, а також визначає відповідальність за порушення податкового законодавства. Однак, незважаючи на наявність законодавчих механізмів, ефективність реалізації податкового потенціалу на місцевому рівні залишається обмеженою. Основними причинами цього є недосконалість системи контролю, низький рівень цифровізації місцевих податкових сервісів, а також слабкий кадровий потенціал на місцях. Ці проблеми перешкоджають повноцінному виконанню завдань з формування місцевих бюджетів і гальмують реалізацію соціальних та інфраструктурних проєктів.

2.2 Адміністрування місцевих податків та зборів органами місцевого самоврядування

Ефективне функціонування органів місцевого самоврядування є наріжним каменем побудови демократичної та правової держави. Саме місцеве самоврядування забезпечує безпосередній зв'язок влади з населенням, реалізує функції управління на територіальному рівні та формує середовище для життєдіяльності громади. Водночас реалізація цих функцій неможлива без наявності належної фінансової основи. Вирішальну роль у забезпеченні такої спроможності відіграє дохідна частина місцевих бюджетів, вагомим

компонентом якої є місцеві податки і збори.

Бюджет, як головний фінансовий інструмент територіальних громад, забезпечує реалізацію завдань соціально-економічного розвитку, надання публічних послуг, утримання інфраструктури та задоволення поточних потреб мешканців. У зв'язку з цим питання формування стабільної, передбачуваної та достатньої дохідної бази місцевих бюджетів є стратегічно важливим для підвищення фінансової самостійності громад.

У структурі доходів місцевих бюджетів місцеві податки і збори посідають одне з провідних місць. Їхнє значення постійно зростає в умовах триваючої реформи децентралізації, спрямованої на розширення фінансової автономії територіальних громад. Збільшення частки місцевих податків у власних доходах громад не лише сприяє їх бюджетній незалежності, але й стимулює органи місцевого самоврядування до більш ефективного управління ресурсами та планування розвитку.

Місцеве самоврядування, як фундаментальна ознака демократичного устрою, здатне повноцінно реалізовувати свої повноваження лише за умов наявності стабільного фінансового забезпечення. Відповідно до статті 143 Конституції України, саме органи місцевого самоврядування мають право встановлювати місцеві податки і збори в межах, визначених законодавством. Більш детальне правове регулювання цих процесів здійснюється через норми Податкового кодексу України та Закону «Про місцеве самоврядування в Україні», які встановлюють обов'язок забезпечення відповідності місцевих бюджетів обсягу переданих повноважень.

До складу місцевих податків і зборів згідно з чинним податковим законодавством належать:

- податок на майно (що включає плату за землю, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, та транспортний податок);
- єдиний податок;
- збір за місця для паркування транспортних засобів;
- туристичний збір.

Обов'язковими до встановлення для всіх місцевих рад є єдиний податок та податок на майно (у частині транспортного податку та плати за землю). Щодо податку на нерухоме майно, збору за паркування та туристичного збору – місцеві ради мають право, але не обов'язок їх встановлювати, дотримуючись умов та обмежень, визначених Податковим кодексом України. При цьому встановлення будь-яких інших місцевих податків і зборів, не передбачених податковим законодавством, забороняється.

Надходження від місцевих податків та зборів зараховуються до відповідних місцевих бюджетів згідно з положеннями статті 64 Бюджетного кодексу України. Таким чином, законодавство забезпечує прямий зв'язок між податковими повноваженнями громад і формуванням їх фінансових ресурсів.

Реформа місцевого самоврядування та нова модель територіальної організації влади, яка активно впроваджується в Україні з 2014 року, має на меті створення фінансово спроможних громад, здатних самостійно виконувати делеговані повноваження та реалізовувати розвиткові ініціативи. Саме тому питання мобілізації місцевих податків і зборів стає основними у контексті забезпечення фінансової стійкості громад.

Слід зазначити, що надходження від місцевих податків і зборів характеризуються певною мінливістю (волатильністю), зокрема під впливом змін законодавства, економічної кон'юнктури, військового стану, міграції населення та ін. Водночас ці джерела доходів продовжують відігравати важливу роль у забезпеченні фінансової бази місцевих бюджетів.

Так, протягом 2020-2024 років загальна сума надходжень від місцевих податків і зборів зросла на 44,1 млрд грн, що свідчить про поступове розширення податкового потенціалу на місцях. За цей же період доходи загального фонду місцевих бюджетів, без урахування міжбюджетних трансфертів, зросли на 161 млрд грн, що вказує на зростання ролі власних джерел доходів у загальній структурі бюджетів громад (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Показники надходжень місцевих податків і зборів 2020-2024 роках,
млрд. грн.

Показники / звітні періоди	2020	2021	2022	2023	2024
Плата за землю	31,5	35,3	29,6	34,5	39,3
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	5,8	7,8	7,1	9,1	10,7
Транспортний податок	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2
Єдиний податок	38,0	46,3	47,2	55,8	69,1
Збір за місця для паркування транспортних засобів	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2
Туристичний збір	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3
Разом місцевих податків і зборів	75,7	90,0	84,3	100,0	119,8
Доходи загального фонду місцевих бюджетів (без трансфертів)	290,1	352,0	398,1	441,9	451,1
Частка місцевих податків і зборів у доходах загального фонду (р.7 / р.8)	26,1%	25,6%	21,2%	22,6%	26,6

Джерело: сформовано за [16]

Упродовж 2020-2024 років місцеві податки і збори стабільно забезпечували близько чверті доходів загального фонду місцевих бюджетів, не враховуючи міжбюджетні трансферти. Середнє значення їх частки за цей період становило 24,4%, з мінімальним показником у 2022 році – 21,2% (що пояснюється наслідками повномасштабної війни) та поступовим зростанням до 26,6% у 2024 році, що відображає часткове відновлення економічної активності на місцях.

Згідно з останніми статистичними даними, у 2024 році надходження від єдиного податку зросли на 13,3 млрд грн у порівнянні з 2023 роком, що свідчить про тенденцію до відновлення малого бізнесу, адаптацію підприємців до нових умов господарювання та зростання підприємницької ініціативи, попри виклики воєнного стану.

Що стосується плати за землю, то її надходження також демонструють позитивну динаміку: у 2023-2024 роках цей показник зріс на 4,8 млрд грн. Така

стабільність пояснюється специфікою самого податку – він має передбачувану базу оподаткування, часто спирається на довгострокові договірні зобов'язання, а також залежить від нормативної грошової оцінки, що оновлюється поступово. Ці чинники роблять плату за землю більш стійким джерелом доходів у порівнянні з іншими податками.

Зростання обсягів місцевих податкових надходжень прямо впливає на фінансову спроможність територіальних громад. Чим вищий рівень мобілізації податкових платежів, тим більше можливостей для реалізації соціальних, інфраструктурних та економічних програм розвитку. Проте слід розуміти, що фіскальний потенціал місцевого самоврядування напряду залежить не лише від законодавчо встановлених джерел доходів, але й від ефективності адміністрування, рівня податкової дисципліни та дієвості контролю з боку фіскальних органів.

З огляду на викладене, важливо здійснити детальний аналіз динаміки надходжень місцевих податків і зборів за останні роки, що дозволить оцінити тенденції, виявити слабкі місця та сформулювати рекомендації щодо вдосконалення механізмів оподаткування на місцевому рівні (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка надходжень місцевих податків і зборів у 2018-2024 роках,
млн. грн.

Рік	Місцеві податки та збори, млн грн	Ланцюговий приріст		Базисний приріст	
		Абсолютний, млн грн	Відносний, %	Абсолютний, млн грн	Відносний, %
2018	61026	—	-	-	-
2019	73575	12549	20,56	12549	20,56
2020	75686	2111	2,87	14660	24,02
2021	89897	14211	18,78	28871	47,31
2022	84305	-5592	-6,22	23279	38,15
2023	100009	15704	18,63	38983	63,88
2024	119800	19791	19,79	58774	96,31

Джерело: систематизовано автором на основі [48]

Починаючи з 2019 року, динаміка надходжень місцевих податків і зборів демонструвала переважно позитивну тенденцію, що вказує на зміцнення податкової бази територіальних громад та зростання фіскальної ефективності на місцях. Зокрема, у 2019 році відбулося зростання надходжень на 20,56%, що стало результатом активізації підприємницької діяльності, удосконалення адміністрування податків і покращення взаємодії між платниками та органами місцевої влади.

У 2020 році позитивна динаміка збереглася, хоча темпи зростання дещо уповільнилися – приріст склав 2,87%. Такий помірний ріст можна пояснити як зовнішніми економічними чинниками, так і внутрішньою стабільністю у сфері фінансів, зокрема більш ефективною роботою структур управління бюджетними ресурсами на місцевому рівні.

У 2021 році відбулося чергове суттєве зростання надходжень – на 18,78%, що підтверджує тенденцію відновлення економічного середовища після кризових явищ попередніх років. Такі темпи приросту свідчать про нарощення платоспроможності суб'єктів господарювання та розширення бази оподаткування, зокрема за рахунок малого та середнього бізнесу.

Водночас, 2022 рік став переломним і ознаменувався спадом на 6,22% у надходженнях місцевих податків і зборів, що цілком логічний наслідок глибокої соціально-економічної кризи, спричиненої повномасштабною агресією проти України: зниження ділової активності, зупинка підприємств, скорочення споживчого попиту та масові переміщення населення істотно вплинули на фіскальну спроможність громад.

Однак вже у 2023 та 2024 роках простежується чітка тенденція до відновлення: зростання на 18,63% і 19,79% відповідно свідчить про поступове відновлення бізнесу, адаптацію економіки до умов воєнного стану та розширення можливостей місцевих бюджетів для фінансування базових потреб громад.

Узагальнену динаміку місцевих податків і зборів, а також їхню структуру за основними джерелами надходжень представлено в таблиці 2.3, що дає змогу

глибше оцінити поточні фінансові тенденції на місцях та зробити відповідні висновки щодо подальших кроків у сфері податкової політики.

Таблиця 2.3

Динаміка місцевих податків і зборів у розрізі основних складових в Україні за 2018-2024 рр.

Рік	Податок на майно, млн грн	Збір за місця для паркування транспортних засобів, млн грн	Туристичний збір, млн грн	Єдиний податок, млн грн	Місцеві податки та збори, млн грн
2018	31272	100	90	29564	61026
2019	37994	115	196	35270	73575
2020	37433	91	131	38031	75686
2021	43243	127	245	46282	89897
2022	36791	102	186	47226	84305
2023	43830	151	223	55805	100009
2024	50253	174	273	69100	119800
Приріст 2024/2018, %	60,7	74,0	203,3	133,7	96,3

Джерело: систематизовано автором на основі [48].

Найдинамічніше зростання у структурі місцевих податків і зборів за період 2018-2024 років спостерігалось за туристичним збором його обсяги зросли на 203,3%. Такий суттєвий приріст зумовлений, зокрема, активізацією внутрішнього туризму, розширенням інфраструктури туристичних послуг, а також оновленням підходів до адміністрування цього збору органами місцевої влади.

Водночас вагоме зростання зафіксовано і за іншими важливими джерелами доходів: єдиний податок за вказаний період збільшився на 133,7%, що свідчить про розширення кількості платників, насамперед у малому бізнесі, а також про ефективність спрощеної системи оподаткування. Податок на майно, який включає плату за землю, податок на нерухомість і транспортний податок, зріс на 60,7%, що відображає поступове розширення майнової бази оподаткування та стабільність цього джерела доходів навіть в умовах воєнного стану.

Проте, попри абсолютне зростання, структурний аналіз свідчить про зменшення частки податку на майно та збору за паркування транспортних засобів у загальному обсязі місцевих податкових надходжень. Ця тенденція пояснюється стрімким зростанням обсягів надходжень єдиного податку, який поступово набуває статусу домінуючого джерела формування місцевих бюджетів.

Загалом структура місцевих податків і зборів у 2018-2024 роках зазнала суттєвих змін, що стало наслідком трансформаційних процесів в економіці, запроваджених реформ у податковій сфері, а також впливу повномасштабної війни на фіскальні механізми. Стратегія податкового регулювання на місцях адаптується до нових умов, що позначається як на розподілі податкових надходжень, так і на їхньому складі. Для детального розуміння поточної ситуації проаналізуємо частку місцевих податків і зборів у структурі податкових надходжень місцевих бюджетів, що відображено на рисунку 2.3.

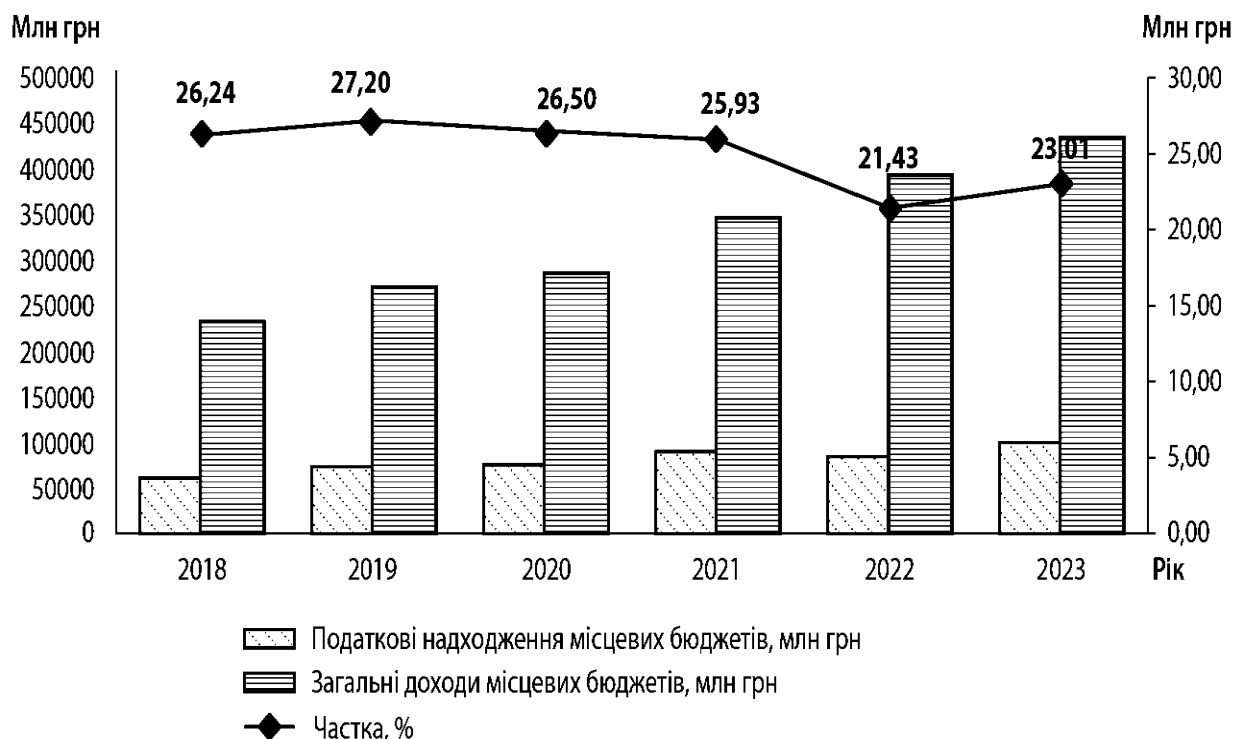

Рис. 2.3. Частка місцевих податків і зборів у податкових надходженнях місцевих бюджетів в Україні за 2018-2023 рр.

Джерело: сформовано автором на основі [48].

Упродовж аналізованого періоду частка місцевих податків і зборів у загальному обсязі податкових надходжень до місцевих бюджетів залишалася відносно стабільною, з певними коливаннями в окремі роки. Пік значення цього показника припав на 2019 рік, коли він сягнув 27,2%, що свідчить про зростання ефективності податкового адміністрування та покращення податкової дисципліни на місцевому рівні.

Водночас у 2022 році зафіксовано помітне зменшення частки місцевих податків і зборів до 21,43%. Така динаміка є цілком закономірною з огляду на глибоке зниження ділової активності, обмеження в роботі бізнесу, а також перерозподіл фінансових ресурсів у бік пріоритетних витрат, пов'язаних із реагуванням на воєнні виклики. У 2023 році відбулося відновлення позицій місцевих податкових надходжень: частка знову зросла до 27,2%, що сигналізує про поступову стабілізацію економічної ситуації, адаптацію бізнесу до нових умов і активізацію податкового потенціалу громад.

РОЗДІЛ 3

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ: НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРУВАННЯ ТА СТЯГНЕННЯ ПОДАТКІВ

3.1. Використання міжнародного досвіду для адаптації податкових практик в умовах України

У контексті європейської інтеграції та прагнення до побудови ефективної моделі місцевого самоврядування в Україні надзвичайно важливою є адаптація успішного досвіду країн з розвинутою економікою, особливо в частині формування стабільної та передбачуваної дохідної бази місцевих бюджетів. Податкова система в цьому процесі відіграє визначальну роль, адже саме вона є не лише джерелом фінансування територіальних громад, а й інструментом реалізації політики фінансової самостійності та розвитку регіонів.

Особливої уваги заслуговує система місцевого оподаткування, адже саме вона забезпечує безпосереднє наповнення бюджетів органів місцевого самоврядування та створює умови для їх реальної незалежності. Проте, на відміну від більшості західних країн, в Україні така система ще не досягла достатнього рівня автономії, незважаючи на тривалий курс на фіскальну децентралізацію. Вітчизняні громади все ще обмежені у повноваженнях щодо формування податкової політики, що знижує їхню спроможність ефективно реагувати на виклики розвитку територій.

Міжнародна практика демонструє високу ефективність місцевого оподаткування як інструменту сталого розвитку громад. У країнах із високим рівнем економічної свободи та прозорим адмініструванням податків органи місцевої влади мають суттєві повноваження у сфері податкової політики, включаючи право запроваджувати власні ставки, пільги та навіть нові види місцевих податків. Це, зокрема, стосується таких держав, як США, Канада, Німеччина, Швейцарія та країни Скандинавії.

Так, питома вага місцевих податків у структурі доходів місцевих бюджетів у деяких з них сягає значного рівня: в Австрії – 72%, у Японії – 55%, у Франції – 48%, у Швеції – 61%, у Данії – 51%, у Швейцарії – 46%, у Норвегії – 43%, у Фінляндії – 34%. Ці показники свідчать про значну роль місцевого оподаткування як фундаменту фінансової децентралізації та самодостатності територіальних громад (рис. 3.1) [66].

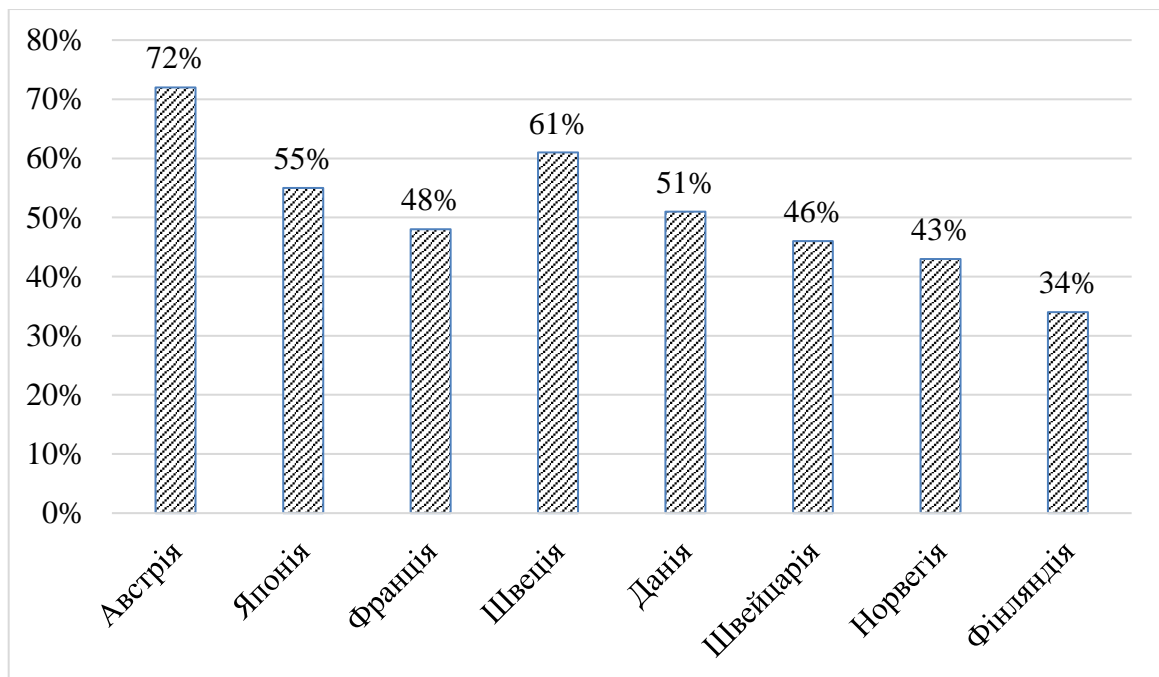

Рис. 3.1. Частка місцевих податків і зборів у загальній сумі доходів місцевих бюджетів різних країн

Системи місцевого оподаткування у різних країнах світу демонструють значну варіативність як за кількістю податків і зборів, так і за рівнем фіскальної автономії органів місцевого самоврядування. У деяких державах ця кількість є мінімальною, тоді як в інших – місцеві бюджети наповнюються завдяки великій різноманітності податкових надходжень.

Так, у Великобританії функціонує лише один основний місцевий податок – на нерухоме майно, який охоплює земельні ділянки, будівлі, комерційні та промислові об'єкти. Водночас деякі категорії майна, зокрема сільськогосподарські угіддя та церковні споруди, звільнені від оподаткування.

Така модель демонструє акцент на простоту адміністрування та ефективне стягнення. Протилежний приклад демонструє Бельгія, де кількість місцевих податків перевищує 100. У Франції їх понад 40, у Німеччині – близько 55, а в Італії – понад 70. Така множинність пояснюється як історичними традиціями, так і високим рівнем фіскальної децентралізації, який дозволяє органам місцевого самоврядування самостійно формувати політику оподаткування.

Цікавий підхід демонструє Японія, де основними формами місцевих податків є підприємницький податок на прибуток, муніципальний корпоративний податок, а також зрівняльний податок, який визначається у фіксованому розмірі, залежно від величини капіталу підприємства та кількості працівників. У США модель місцевого оподаткування відзначається високим рівнем децентралізації та фіскальної гнучкості. Штати та місцеві громади мають право запроваджувати податки на продаж товарів і послуг, прибуток корпорацій, спадщину та майно. Такий підхід забезпечує гнучке реагування місцевих бюджетів на економічні потреби територій.

У країнах Центрально-Східної Європи структура місцевих податків є стриманішою. Наприклад, у Польщі згідно з Законом «Про доходи органів місцевого самоврядування», до провідних джерел належать: податок на нерухомість, податок на транспортні засоби, податок на цивільно-правові дії, податок на спадщину і дарування, аграрний податок, лісовий податок, податок на доходи фізичних осіб та податок на утримання собак. Така система забезпечує фінансову базу гмін без надмірного ускладнення адміністрування.

Загалом, аналізуючи міжнародну практику, можна виділити кілька типових груп місцевих податків, які зустрічаються в більшості країн:

1. Податки на майно – включають податки на нерухомість, землю, комерційну власність.
2. Податки на прибуток – як з фізичних, так і з юридичних осіб.
3. Податки на споживання – податок з обороту, ПДВ, акцизи, податок з роздрібного продажу.
4. Соціально-екологічні податки – подушні, екологічні збори, збори на

благоустрій.

5. Фіскальні платежі за послуги – податки на розваги, аукціони, ігри, а також збори за послуги органів місцевої влади.

Цей досвід демонструє, що ефективна система місцевого оподаткування не завжди потребує великої кількості податків – важливішими є гнучкість, адаптивність до умов регіону та стабільне адміністрування.

У сучасних умовах євроінтеграційного курсу України дедалі більшої актуальності набуває вивчення та імплементація успішного досвіду країн із розвиненою ринковою економікою, особливо у сфері місцевого оподаткування. Адже саме місцеві податки і збори є одним із основних інструментів забезпечення фінансової автономії органів місцевого самоврядування та сталого розвитку громад.

Погоджуємось із позицією Т. Г. Бондарук щодо визначальної ролі податку на нерухомість у системі місцевих податків. У низці європейських країн (Литва, Нідерланди, Угорщина, Франція) платниками цього податку можуть бути не лише власники, але й орендарі. У деяких державах податок сплачують лише юридичні особи (Ірландія, Данія), в інших – виключно фізичні (Велика Британія, Словенія).

Ставки оподаткування значно варіюються: у Словенії, Естонії та Нідерландах – стартують з 0,1% від вартості майна, тоді як у Німеччині чи Данії можуть сягати 6,4% і навіть 10%. У більшості країн базою для нарахування податку є кадастрова, податкова або ринкова вартість об'єкта. У Франції та Великій Британії використовується орендна вартість, тоді як в Україні лише загальна площа нерухомості.

Зважаючи на це, слушною є пропозиція М. В. Вікторчук щодо реформування механізму визначення податкової бази зокрема, впровадження ринкової оцінки вартості майна, за умови створення національного реєстру нерухомості та публічного доступу до цієї інформації.

Окремої уваги заслуговує досвід запровадження місцевого податку на доходи фізичних осіб, який широко практикується у Фінляндії, Італії, Іспанії,

Швеції, Данії. Цей податок найчастіше справляється у вигляді надбавки до загальнодержавного ПДФО. Наприклад, в Італії місцева надбавка становить до 16,2% від доходу. В Україні ж, відповідно до статті 64 Бюджетного кодексу, 60% ПДФО зараховується до місцевих бюджетів, проте органи місцевого самоврядування не мають впливу на встановлення ставок, що істотно обмежує фіскальну автономію громад.

Одним із найяскравіших показників фіскальної децентралізації є обсяг податкових повноважень місцевих органів влади. Наприклад, в Естонії місцева влада може самостійно запроваджувати будь-які податки – без фіксованого переліку. У Латвії органи місцевого самоврядування мають право встановлювати низку спеціалізованих зборів (за оформлення документів, утримання тварин, розміщення реклами, проведення розважальних заходів тощо), що демонструє гнучкість та адаптивність їх системи оподаткування.

Деякі науковці, зокрема В. М. Кміть і Ю. В. Вовчанський, пропонують запровадити нові види місцевих податків, зокрема акцизи на продукти із високим вмістом цукру, ароматизовані напої або цільові збори за освітлення вулиць, утилізацію сміття, утримання парків і кладовищ. Такі ініціативи мають потенціал збільшення доходів громад, проте в умовах воєнного стану та складної економічної ситуації впровадження додаткових податків може стати надмірним тягарем для населення. Ми не заперечуємо необхідності розширення інструментів місцевого оподаткування, однак наголошуємо: реформування має бути поступовим, економічно виваженим та соціально справедливим. Важливо враховувати готовність суспільства до сплати нових податкових зобов'язань.

Системи місцевого оподаткування в країнах ЄС формуються на основі поєднання міжнародних стандартів і національного законодавства. Україна, обираючи шлях фіскальної децентралізації, має орієнтуватися на такі пріоритети:

1. Розширення повноважень місцевої влади у встановленні ставок податків та зборів у межах, визначених законодавством.
2. Модернізація бази оподаткування, зокрема поступове впровадження

ринкової оцінки нерухомості.

3. Підвищення податкової культури населення через просвітницьку роботу та прозоре адміністрування.

4. Збереження балансу між фіскальними інтересами громад та соціальною відповідальністю перед платниками податків.

3.2 Перспективи реформування системи місцевого оподаткування в Україні в контексті євроінтеграційних процесів

Попри воєнний стан, економічні труднощі та демографічні втрати, в Україні зберігається потенціал для зміцнення фінансової спроможності територіальних громад через розширення бази місцевого оподаткування. Основним напрямом такого посилення має стати підвищення ефективності податкового адміністрування. Йдеться не лише про вдосконалення процедур збору податків і зборів, а й про максимальну мобілізацію наявного податкового ресурсу за рахунок виведення його з тіні та зменшення втрат надходжень.

Потужним резервом зростання доходів місцевих бюджетів є підтримка підприємницької ініціативи, зокрема малого і середнього бізнесу, а також створення сприятливого інвестиційного клімату на місцях. Через програми стимулювання економічної активності та розвиток локальної промисловості громади можуть забезпечити не лише зростання доходів у короткостроковій перспективі, але й стабільність податкових надходжень у майбутньому.

Очевидно, що місцеві податки і збори залишаються вагомим джерелом формування власних ресурсів громад. Саме тому стратегічне завдання на цьому етапі – це вдосконалення податкового адміністрування, розширення бази оподаткування, впровадження обґрунтованих ставок, а також розвиток партнерських відносин між місцевим самоврядуванням та бізнесом.

Разом із тим, згідно з положеннями Національної стратегії доходів до 2030 року, органи місцевого самоврядування не мають прямого впливу на

адміністрування тих податків, які формують значну частину місцевих бюджетів. Уся система адміністрування зосереджена в руках державної податкової служби, що позбавляє громади важелів управління власною фіскальною спроможністю. Це породжує низку проблем:

1. Неповнота податкової бази. Частина об'єктів нерухомості та земельних ділянок не охоплена оподаткуванням через відсутність їх у державних реєстрах, які є базовим джерелом для обчислення місцевих податків.

2. Низька ефективність адміністрування. Податкові органи здебільшого приділяють мінімальну увагу місцевим майновим податкам, оскільки їх частка в загальнодержавних доходах є незначною. Це формує ефект «залишкового принципу», коли адміністрування місцевих податків не є пріоритетом.

3. Обмеженість повноважень громад. Органи місцевого самоврядування не можуть ініціювати перевірки або впливати на податкову службу, навіть якщо мають у своєму розпорядженні інформацію про неформальні об'єкти оподаткування.

Вагомим напрямом удосконалення має стати створення повноцінної інформаційної інфраструктури, що забезпечить облік усіх потенційних об'єктів оподаткування. Особливо актуальним є питання цифровізації архівних даних, зокрема прав на майно, зареєстрованих до 1 січня 2013 року. У цьому контексті дедалі актуальнішою стає дискусія щодо розширення фіскальних повноважень органів місцевого самоврядування. Надання громадам хоча б часткових адміністративних функцій у сфері справляння місцевих податків і зборів може суттєво підвищити прозорість, контроль та ефективність мобілізації фінансових ресурсів на місцевому рівні.

Адміністрування податків і зборів у сучасних умовах постає як основний елемент функціонування податкової системи держави. Згідно з Податковим кодексом України, адміністрування визначається як сукупність дій та рішень контролюючих органів, які охоплюють повний цикл податкових відносин: від реєстрації платників і об'єктів оподаткування до організації сервісної підтримки, контролю над надходженнями та забезпечення виконання

податкових зобов'язань [53].

Цей процес є багатофакторним і потребує злагодженої роботи фахового персоналу, наявності надійного технічного забезпечення та функціональної цифрової інфраструктури. Через свою комплексність система адміністрування вимагає чіткого розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування та фіскальними органами державного рівня. Особливо важливою є технічна і процедурна синхронізація між ними, адже без цього існує ризик дублювання функцій, неефективності контролю та зростання навантаження на платників.

Зважаючи на те, що адміністрування місцевих податків і зборів охоплює лише частину податкових зобов'язань платника, важливо забезпечити єдину логіку та безперервність адміністрування всіх видів податків. Інакше платник, який одночасно сплачує земельний податок, ПДВ, податок на прибуток чи податок на доходи фізичних осіб, опиняється в ситуації, коли змушений взаємодіяти з різними органами контролю в межах однієї господарської діяльності. Це створює ризик зайвого процедурного навантаження та адміністративної плутанини.

Система адміністрування має бути не лише ефективною, а й зручною для платника, що передбачає спрощення процедур, прозорість, мінімізацію дублювань та узгодженість дій між місцевими і центральними контролюючими органами.

У Національній стратегії доходів до 2030 року передбачено низку заходів, спрямованих на посилення ролі органів місцевого самоврядування в адмініструванні податків. Зокрема, йдеться про:

- 1) розроблення та впровадження нормативних змін, які б надавали громадам ширші повноваження щодо адміністрування місцевих податків і зборів;

- 2) законодавче закріплення обов'язку органів місцевого самоврядування проводити інвентаризацію об'єктів нерухомості та землі, аби звірити наявні об'єкти з даними державних реєстрів, актуалізувати податкову базу та

забезпечити повноту оподаткування.

В умовах децентралізації та зростання фінансової відповідальності громад, розширення повноважень органів місцевого самоврядування в частині адміністрування податків є не лише доцільним, а й необхідним кроком. Це дозволить громадам більш ефективно управляти власними ресурсами, оперативно реагувати на недоплати чи ухилення та стимулювати наповнення місцевих бюджетів. Таким чином, зміна моделі адміністрування місцевих податків і зборів повинна стати важливим кроком у побудові дієздатного, фінансово незалежного та відповідального місцевого самоврядування в Україні.

ВИСНОВКИ

У межах кваліфікаційної роботи здійснено комплексне теоретичне узагальнення та сформульовано практичні підходи до вирішення актуальних проблем функціонування місцевого оподаткування в Україні. За результатами проведеного дослідження сформульовано такі основні висновки:

1. Податки як фінансовий інструмент з'явилися разом із державою і стали важливою складовою регулювання економіки в умовах ринкових відносин. У свою чергу, система місцевого оподаткування сформувалась значно пізніше й тісно пов'язана з розвитком інституту місцевого самоврядування. З огляду на поступове делегування державою функцій органам місцевої влади, гостро постає питання формування стабільної дохідної бази для фінансування місцевих потреб. Саме місцеві податки і збори мають стати вагомим джерелом фінансової самостійності громад, а їх ефективне адміністрування – основою стабільної бюджетної політики на місцях.

2. У 2020-2024 роках спостерігалось поступове зростання обсягів надходжень місцевих податків і зборів до бюджетів громад, попри складні соціально-економічні умови та воєнні виклики. Особливо помітним є зростання частки єдиного податку, що свідчить про переорієнтацію на спрощену систему оподаткування та підтримку малого бізнесу. Аналіз структури доходів свідчить про зростання ролі місцевих податків у загальних податкових надходженнях громад, що є позитивним сигналом для розвитку фінансової децентралізації. Збільшення частки власних податків у доходах громад прямо корелює з рівнем фінансової незалежності, можливістю самостійного фінансування інфраструктурних проєктів та підвищення якості муніципальних послуг.

3. Фіскальний потенціал місцевих податків напряму залежить від рівня економічної активності територій та ефективності механізмів адміністрування. Однак нинішня модель взаємодії між державними податковими органами та місцевою владою залишається неефективною. Існують численні проблеми – від відсутності повноцінного контролю за базою оподаткування до слабкого

механізму стягнення. Значна частина об'єктів нерухомості не охоплена реєстрами, а органи місцевого самоврядування не мають дієвих важелів впливу на процес адміністрування. Це призводить до втрати доходів, які могли би бути спрямовані на розвиток територій.

4. Світовий досвід показує, що ефективна система місцевого оподаткування можлива за умов високого рівня автономії органів місцевої влади, доступу до власних податкових джерел і широких повноважень щодо встановлення ставок, податкових пільг і механізмів контролю. Вивчення практик країн ЄС, США, Японії, Канади демонструє необхідність зміни підходів до адміністрування податків в Україні. Проте пряме копіювання моделей є недоцільним реформування повинно враховувати рівень соціально-економічного розвитку України, структуру власності, доходи населення та загальний стан ринку праці.

5. Формування ефективної системи місцевого оподаткування потребує не лише нормативних змін, а й глибоких трансформацій у фінансово-економічній політиці держави. Необхідно розширити повноваження громад в адмініструванні місцевих податків, вдосконалити облік майна, забезпечити відкритість реєстрів, а також підвищити податкову культуру громадян. Важливим стратегічним напрямом є підвищення ролі місцевих податків у структурі доходів, що дасть змогу реалізовувати більш самостійні соціальні, економічні та інфраструктурні програми на рівні громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз місцевих бюджетів за 2023 рік. URL: <https://decentralization.ua/news/>
2. Андрущенко В.Л. Податкова система: Навч. посіб. / За заг. ред. В.Л. Андрущенка. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 416 с.
3. Бабін І., Вдовічен В.Правова природа податкових повноважень органів місцевого самоврядування. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 5. С. 151-155.
4. Барабаш Л. В., Ролінський О. В. Ефективність функціонування податкової системи України у площині бюджетів органів місцевого самоврядування. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2022. Вип. 101(2). С. 263-274.
5. Бєро В. М. Удосконалення законодавства щодо оподаткування єдиним податком суб'єктів господарювання. *Економіка та право*. 2016. №2(44). С. 100-104.
6. Бобошко Л. І. Транспортний податок в Україні: стан та перспективи. *Збірник наукових праць. Університету державної фіскальної служби України*. 2019. №1. С. 25-36.
7. Богатирьова Є. М. Плата за землю як джерело наповнення місцевих бюджетів України. *Ефективна економіка*. 2018. №6. http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/6_2018/49.pdf.
8. Бойко А. О., Миронова А. М. Роль місцевих податків і зборів у формуванні місцевого бюджету. *Молодий вчений*. 2016. № 4 (31). С. 19-24.
9. Бойко В. П. Суспільна децентралізація місцевих податків в Україні *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2020. Т. 25, Вип. 5. С. 22-26.
10. Боксгорн А. В. Реалізація принципів податкового законодавства через призму адміністрування місцевих податків і зборів. *Юридичний бюлетень*. 2022. Вип. 24. С. 76-83.

11. Бондарук Т. Г. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування та можливості його застосування в Україні. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2011. №1. С. 56-66.
12. Бортнік Н. В. Зарубіжна практика місцевого оподаткування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 8. Ч. 1. С. 15-17.
13. Борисенко В.В. Принципи адміністрування місцевих податків і зборів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. № 10-1. Т. 1. С. 89-91.
14. Бюджетний кодекс України: Закон України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50-51. Ст. 572.
15. Бюджетна підтримка та податкове стимулювання національної економіки України : монографія / за ред. Л. Л. Тарангул. Ірпінь ; Київ: Фенікс, 2012. 532 с.
16. Вікторчук М. В. Адміністративно-правове регулювання місцевих податків і зборів в Україні в умовах євроінтеграції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2016. 212 с.
17. Вінницька О. А. Місцеві податки як джерело доходів місцевих бюджетів. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки*. 2021. № 11(1). С. 18-24.
18. Волохова І. С. Місцеві податки та збори в доходах місцевих бюджетів України: наслідки проведених реформ. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 23(2). 51-54.
19. Гетманець О. П., Чорна А. М., Сядриста І. І.. Особливості місцевого оподаткування як основи формування доходів об'єднаних територіальних громад в Україні. *Приазовський економічний вісник*. 2022. Вип. 1. С. 100-105.
20. Гнатів В. А., Замасло О. Т. Аналіз ефективності місцевого

оподаткування в Україні. *Бізнес Інформ*. 2020. № 10. С. 332-338.

21. Горин В. П., Глушко М. С. Економічний зміст та середовище формування фінансових ресурсів місцевого самоврядування від оподаткування. *Ефективна економіка*. 2023. № 6.

22. Гостева О. Ю. Місцеві податки в зарубіжних країнах: досвід та напрями застосування в Україні. *Економіка та право*. 2016. №3(45). С. 134-139.

23. Декрет Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки та збори» від 20 травня 1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-93> (втратив чинність).

24. Демиденко Л. М. Єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва: протиріччя та перспективи. *Фінансові послуги*. 2017. № 6. С. 12-15.

25. Демчишак Н. Б. Діджиталізація системи адміністрування податків в Україні: переваги та недоліки в умовах децентралізації та розвитку місцевого самоврядування. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки*. 2023. № 7. С. 170-175.

26. Десятнюк О., Ткачик Ф. Роль податкового потенціалу в розвитку місцевого самоврядування в Україні. *Світ фінансів*. 2021. Вип. 1. С. 77-88.

27. Дуб А. Р., Мединська Т. В. Податкова політика в умовах війни та її вплив на формування доходів місцевих бюджетів. *Проблеми економіки*. 2022. № 4. С. 214-221.

28. Експертний висновок міністерства фінансів України до проекту Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів щодо вдосконалення адміністрування податку на майно» згідно зі статтею 27 Бюджетного кодексу України (реєстр. № 11067 від 08.03.2024). URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/bills_documents/document-3981683.pdf

29. Іваненко М. М. Сучасна адміністративно - правова парадигма місцевого оподаткування на території сільської громади. *Право і суспільство*. 2020. № 6.2(1). С. 154-159.

30. Іванова А. М. Оцінка податкового потенціалу місцевих бюджетів в умовах воєнного стану. *Ефективна економіка*. 2023. № 11.
31. Казюк Я. аналітичний огляд законопроекту про додаткові повноваження омс з адміністрування місцевих податків і зборів. URL: <https://decentralization.ua/news/>
32. Казюк Я., Венцель в., Герасимчук і. на формування доходів бюджетів впливає ефективність органів місцевого самоврядування. URL: <https://decentralization.ua/news/>
33. Кміть В.М., Вовчанський Ю.В. Оцінка механізму адміністрування та регулювання місцевих податків та зборів в Україні. *Електронне наукове фахове видання «Економіка і суспільство»*. 2018. № 15. С. 656-662.
34. Коваленко Л. П. Деякі проблеми адміністративно-правового регулювання місцевих податків і зборів в Україні. *Вісник ХНУВС*. 2016. №2(73). С. 102-109.
35. Колосовська Д. В. Значення та практичне застосування принципу стабільності податкового законодавства щодо місцевих податків і зборів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 1. С. 179-187.
36. Криницький І. Є. Модернізація місцевого оподаткування в контексті правового забезпечення муніципальної реформи в Україні. *Полтавський правовий часопис*. 2022. № 4. С. 40-53.
37. Крупка М. І. Діагностика податкових надходжень місцевих бюджетів в умовах децентралізації та воєнного стану в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки*. 2024. № 10(2). С. 173-184.
38. Кригіна Д. Г. Транспортний податок: проблемні аспекти запровадження. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 6(21). Т. 1. С. 151-154.
39. Кузькін Є. Ю. Місцеве оподаткування як інструмент зміцнення власної дохідної бази місцевого самоврядування. *Фінанси України*. 2015. №4. С. 34-47.

40. Кузьменко О. В., Чорна В. Г. Особливості сплати підприємствами місцевих податків під час дії правового режиму воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* 2023. Вип. 78(2). С. 54-59.

41. Левандівський О. Т. Управлінські підходи в формуванні місцевого бюджету територіальної громади на основі податкових надходжень. *Агросвіт.* 2024. № 6. С. 37-43.

42. Маршук Л. М., Любчак І. С. Фіскальна роль місцевого оподаткування у структурі доходів місцевих бюджетів України. *Інфраструктура ринку.* 2020. Вип. 41. С. 281-284.

43. Мушенко В. В. Генеза системи місцевого оподаткування в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: Юридичні науки.* 2017. №1(1). С. 33-36.

44. Назаркевич І. Б. Перспективи реформування системи місцевого оподаткування в Україні: основні напрями та інструменти. *Молодий вчений.* 2023. № 11. С. 134-139.

45. Науково-практичний коментар до Податкового кодексу України. URL: <https://www.profiwins.com.ua/uk/comentsnk.html>.

46. Овчинніков А. В. Місцеве оподаткування в Україні: еволюція та перспективи його розвитку. *Економіка і суспільство.* 2017. Вип. 8. С. 634-639.

47. Офіційний веб-портал Державної казначейської служби України. URL : <http://www.treasury.gov.ua>.

48. Офіційний веб-портал Державної служби статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

49. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.minfin.gov.ua>.

50. Письменний В. В. Місцеве оподаткування в умовах демократичних перетворень : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 297с.: <http://dspace.tneu.edu.Ua/>

51. Плаксієнко В.Я. Єдиний податок: особливості оподаткування у

контексті нормативно-правових змін. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2016. № 4. С. 61-67.

52. Пилипів в., венцель в. чи можливо децентралізувати адміністрування місцевих податків та зборів - експертний матеріал. URL: <https://decentralization.ua/>

53. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-УІ URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

54. Полишин Г.А. Місцеві податки та збори в Україні та за кордоном // *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С. 162-165.

55. Проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів щодо вдосконалення адміністрування податку на майно» URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43803>

56. Про схвалення національної стратегії доходів до 2030 року: розпорядження кму від від 27 грудня 2023 р. № 1218-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>

57. Про внесення змін до Закону України «Про систему оподаткування»: Закон України від 18 лютого 1997 р. № 77/97-ВР // *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 16. Ст. 119 (втратив чинність).].

58. Про внесення змін до Декрету Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори»: Закон України від 20 березня 2003 р. № 641-IV [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/641-15/conv> (втратив чинність).].

59. Про систему оподаткування: Закон України від 25 червня 1991 р. № 1251-ХІІ // *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 39. Ст. 510 (втратив чинність).

60. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році: Закон України від 24 грудня 2015 р. № 909-VIII // *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 5. Ст. 47.].

61. Саєнко О. Р. Податкові надходження як складник дохідної частини

органів місцевого самоврядування. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2022. Вип. 1. С. 38-42.

62. Славкова А. А. Податкові надходження в доходах місцевих бюджетів України та їх фіскальний потенціал. *Бізнес Інформ*. 2024. № 2. С. 210-220.

63. Система місцевих платежів в Україні: теорія, історія, перспективи : кол. моногр. / за заг. ред. М. І. Карліна, І. О. Цимбалюк. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. 188 с.

64. Сошка Н.В. Суперечності та перспективи розвитку системи місцевого оподаткування в Україні. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/>.

65. Струк Н. П. Соціально-економічний розвиток територіальних громад і місцеве оподаткування: взаємозв'язок та взаємовплив. *Ефективна економіка*. 2020. № 5.

66. Фінансова децентралізація: результати 2020 року та перспективи 2021 року. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/>

67. Шульган О. М. Організація бухгалтерського обліку та оподаткування в органах місцевого самоврядування під час воєнного стану. *Підприємництво та інновації*. 2023. Вип. 29. С. 140-146.

68. Юрчишена Л. В. Аналіз фіскальної ефективності податку на доходи фізичних осіб та військового збору в місцевих бюджетах областей. *Бізнес Інформ*. 2023. № 10. С. 302-314.

69. Янушевич Я. В. Органи місцевого самоврядування як змістовний елемент інституційного механізму забезпечення сфери оподаткування. *Держава та регіони. Серія : Право*. 2020. № 4(2). С. 122-129.

70. Ясько І.В. Принципи оподаткування. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2015. № 824. С. 135-139.